ย ถลาง : เค้าเงื่อนประวัติศาสตร์

Historicalย Retrospect of Junkceylon Island

พันเอก จี.อี.เจรินีย ย : แต่ง

สุเทพย ย ย ปานดิษฐ์ย ย : แปล

สมหมายย ปิ่นพุทธศิลป์ : เกลา

ตอนที่ ๑

การขาดแคลนข้อมูลทางประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของเกาะถลาง : ความไม่สนใจแหล่งข้อมูลเก่า

ลักษณะประการหนึ่งที่ผู้ค้นคว้าข้อมูลประวัติศาสตร์ของเกาะถลางย ซึ่งเป็นเอกสารรุ่นใหม่ของประเทศไทยหรือในเอกสารที่ใช้อ้างอิงกันทั่วไป ประสบย
ก็คือการขาดแคลนเนื้อหาสาระของความรู้ที่จะนำมาสนับสนุนการค้นคว้าดังกล่าวเป็นอย่างมากย
แม้แต่งานที่ได้รวบรวมอย่างค่อนข้างระมัดระวังมากที่สุดก็ยังมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ย และข้อมูลต่างๆที่มีอยู่ก็ยังไม่เพียงพอทั้งในเรื่องลักษณะภูมิประเทศ
การผลิตทรัพยากรธรรมชาติ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในเกาะ

ย เป็นการดีที่ปัจจุบันแง่มุมต้นๆหลังของประวัติศาสตร์ได้รับความสนใจมากกว่าที่เป็นมาย
แต่ก็นับว่าค่อนข้างช้าที่เราได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเหล่านั้นทั้งที่เป็นเรื่องราวเก่าๆ ที่น่าสนใจของเกาะย
อย่างไรก็ตามประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาก็ยังเป็นเรื่องที่ไม่ได้รับการนำมาเปิดเผยวัตถุประสงค์ของบทความนี้นอกจากจะเป็นความพยายามขั้นแรกที่จะแสดงว่าย
ถ้าเราไม่สนใจแหล่งข้อมูลท้องถิ่นย ก็จะไม่มีวิธีการใดอีกที่จะรวบรวมหลักฐานที่สำคัญเกี่ยวกับนักเดินทางชาวยุโรปและนักเขียนในสมัยต่อมาได้ย
ถ้าผู้ศึกษาเพียงแต่ศึกษาจากหนังสือแต่เพียงอย่างเดียวย เป็นสิ่งที่น่าประหลาดว่าไม่มีนักเขียนคนใดที่ได้เขียนเรื่องเมืองถลางย (ซึ่งจะนำมาใช้อ้างอิง)
จะได้คำนึงว่าสิ่งที่ได้เขียนขึ้นมานั้นมีประโยชน์อย่างน้อยก็เป็นแหล่งข้อมูลเก่าที่เข้าถึงได้ดีที่สุดและรู้จักกันดีที่สุดที่จะใช้อ้างอิงย
ผลที่ได้รับจากการตรวจสอบหนังสือที่มีอย่างจำกัด ทำให้ข้าพเจ้าได้รับรู้ข้อมูลต่างๆที่อย่างน้อยก็พอจะหวังได้ว่าจะได้ประโยชน์มากจากข้อเขียนของชาวยุโรปย
และจะได้ประโยชน์มากยิ่งกว่านี้ขึ้นไปอีกถ้ามีการค้นคว้าเพิ่มเติมจากสิ่งตีพิมพ์และต้นฉบับที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่
ย อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วย ถึงแม้ว่าเราจะไม่สามารถค้นคว้าข้อมูลท้องถิ่นทางด้านประวัติศาสตร์ย้อนหลังให้ไปเกินไตรมาสสุดท้ายของศตวรรษที่ 18
ได้แต่ก็ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญๆแก่เรามากมายซึ่งไม่สามารถหาได้จากที่อื่นอีก ข้าพเจ้าสามารถหาหลักฐานต่างๆที่มีอยู่อย่างจำกัดมาได้ รวมทั้งบันทึกในสมัย 3
รัชกาลแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ด้วย นอกจานนี้ยังได้ประโยชน์จากร่องรอยต่างๆ ในปัจจุบันที่ทำให้สามารถค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ ตั้งแต่ตอนกลางศตวรรษที่ 19
ถึงปัจจุบันได้มีเอกสารหลักฐานต่าง ๆ จำนวนมากเพียงพอสำหรับผู้ที่สนใจจะศึกษาประวัติศาสตร์เมืองถลางย
เพราะว่ามีข้อเขียนของชาวยุโรปและข้อมูลท้องถิ่นจากปากคำของคนในท้องถิ่นที่มีอายุมาก
ทำให้สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวมาถึงปัจจุบันได้ง่ายขึ้นข้อสังเกตเกี่ยวกับชื่อเกาะ
ย เกี่ยวกับชื่อเกาะที่มีที่มาจากหลายที่มานั้นไม่มีชื่อใดเลยที่ข้าพเจ้าพอใจ Yuleย ย และ Burnell ได้เขียนไว้ในหนังสือของย Hobson-Jobsonย ย โดยอ้างว่าย ย
Thomas Forrest ได้เรียกเกาะนี้ว่าย Jsn Sylan และได้กล่าวว่าที่ถูกต้องควรจะเป็น Ukong Sylang Ujong เป็นภาษามลายูย แปลว่าแหลมย Yuleย และBurnellย
ยังได้เสริมต่อไปอีกว่าชื่อนี้สอดคล้องกับที่ Crawfurd ได้เรียกว่าแหลม Salangย แต่ W.Crookeย ผู้แก้ไขหนังสือของ Hobson-Jobson ในการพิมพ์ครั้งใหม่
ได้ใส่ข้อสังเกตของ Skeatย เอาไว้ว่า มีความเป็นไปได้ที่ว่าย Jong Salangย นั้นย Jong หมายถึงย Junk ซึ่งแปลว่าเรือ และ Salangย เมื่อใช้กับเรือ
หมายถึงโยนตัวตามคลื่น ส่วนอีกความหมายหนึ่งของคำว่าย Salangย นั้นหมายถึง ปักอกด้วยกริชย
เป็นศัพท์แสงของมลายูที่หมายถึงการประหารชีวิตซึ่งจะแทงกริชจากกระดูกไหปลาร้าไปยังหัวใจ ข้าพเจ้ากล้าที่จะบอกว่าที่กล่าวมาเป็นการสันนิษฐานทั้งสิ้น ตัวของ
Skeat นั้น ถึงแม้จะมีความรู้ดีในเรื่องของมลายู แต่ในเรื่องนี้ไม่ใช่ความถนัดของเขา ทำให้เกิดความผิดพลาดได้ เช่นที่เขาตั้งข้อสังเกตงานของของย Hobson-Jobson
ในเรื่องที่เกี่ยวกับประเทศไทยและดินแดนส่วนอื่นๆ ของคาบสมุทรอินโดจีนที่อยู่นอกเหนือประเทศมาเลเซีย
ย ข้อสังเกตที่เก่าที่สุดย้อนหลังไปถึง ค.ศ. 1512 ชื่อของเกาะคือ lunsalamย หรือย lunsalanย นั้นประชาชนที่อยู่อาศัยเรียกว่า ฉลาง(C,halang)
และถือว่าเป็นชื่อที่ได้รับการยอมรับในพระราชพงศาวดารของประเทศไทยที่เก่าแก่ที่สุดและในบันทึกต่อมา แม้แต่บันทึกของท้องถิ่นก็ได้ผันแปรไปเป็น ถลาง (Thalang)
ก็เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่บ่อยครั้ง เป็นการแน่นอนว่าผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นควรจะรู้ชื่อของถิ่นที่อยู่อาศัยดีกว่าคนต่างถิ่น ดังนั้น
ไม่น่าที่จะมีปัญหาในเรื่องความถูกต้องของชื่อเกาะมาช้านานแล้ว คือควรใช้ชื่อว่า ฉลาง(C,halang) ส่วนคำว่าย Salang นั้นเป็นภาษามลายู
รับมาในช่วงที่คนเชื้อสายมลายูแผ่อำนาจมาจากฝั่งสุมาตรามายังคาบสมุทรมลายู ซึ่งเริ่มใช้ในไตรมาสสุดท้ายของศตวรรษที่ 13 ในการเดินทางลาดตระเวนและ
โจมตีชายฝั่งคาบสมุทรมลายูย คนเชื้อสายมลายูเหล่านี้ ได้สังเกตเห็นเกาะถลางและจากรูปร่างลักษณะของเกาะ ที่มองดูแล้วคล้ายกับแหลมย
ที่ยื่นออกมาจากแผ่นดินใหญ่ เขาจึงคิดว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดินใหญ่ จึงตั้งชื่อว่าย Ujong Salangย คือ แหลมสลาง (Salang Headland) นั้นเอง
เพราะในภาษามลายูไม่มีตัวอักษรใดที่จะมาแทน C,hย ย ได้ S Shย หรือ Z จึงเป็นตัวอักษรที่ใกล้เคียงที่สุด ในการแก้ไขครั้งหลัง ก็ได้รับการยอมรับว่าเป็น เกาะ
แต่ชื่อก็ยังคงอยู่จนทุกวันนี้เป็นกรณีหนึ่งสำหรับกรณีอื่นที่มีการประยุกต์อย่างผิดพลาดควรจะได้รับการแนะนำในฐานะที่เป็นทางเลือกหนึ่ง
ซึ่งนักเดินทางเชื้อสายมลายูในยุคต้นนั้นย ขณะที่ได้ตระหนักถึงรูปร่างไปประยุกต์ในการตั้งชื่อว่าย Ujong Salangย ย หรือ แหลมสลาง
เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าตอนใต้ของเกาะนั้น มีลักษณะคล้ายแหลมที่ยื่นออกมา อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าคิดว่าทัศนะแรกที่ได้อธิบายไป มีโอกาสมากว่าทัศนะอื่น
และไม่ขอกังขาแต่ประการใดเลย มาจาก Jong Salang ซึ่งเป็นชื่อสั้นๆ ของ Ujong Salangย ย ย เป็นที่มาของการตั้งชื่อของชาวยุโรปในสมัยต้นว่า
lunsalam , Junsulam , Junsalam ซึ่งข้าพเจ้าจะได้แสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงในตอนต่อไป
ย ดังนั้น การวินิจฉัยของ Forrest และ Crawfurdย ย น่าจะถูกต้องเป็นเวลานานมาแล้ว ที่ที่มาของคำจากชาวยุโรปและรูปแบบชื่อของเกาะตามภาษามลายูย ย
มีความเกี่ยวข้องกันย แต่ในกรณีนี้ ผู้เขียนเอกสารเหล่านี้ และรุ่นต่อมาผิดพลาดที่คิดว่าย Ujong Salangย หรือย Jong Salangย
เป็นชื่อเดิมของเกาะมาจากภาษามลายูและนำไปสู่การยอมรับว่านักเดินทางชาวมลายูจากเกาะสุมาตราและเกาะชวาสร้างและพัฒนาแบบแผนอารยธรรมในคาบสมุทร
มลายู และคาบสมุทรใหญ่อินโดจีน รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านก่อนชาวยุโรปจะเข้ามา
ย แนวความคิดเรื่องอิทธิพลของนักเดินทางชาวมลายูดังกล่าว ค่อนข้างจะขาดเหตุผลรองรับ และขาดความน่าเชื่อถือย ในปัจจุบันนี้

เมื่อมีหลักฐานค่อนข้างชัดเจนว่าอิทธิพลของชาวมลายูที่มีต่อคาบสมุทรอินโดจีนนั้น
เป็นช่วงระยะเวลาในสมัยหลังมากกว่าและก็มีอิทธิพลต่อพื้นที่เป็นบริเวณที่จำกัดมาก แม้ว่าจะมีการบุกโจมตีเป็นครั้งคราวจากหมู่เกาะเกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 8
และบริเวณทางตอนใต้ของคาบสมุทรมลายูนั้นจะตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรที่เข้มแข็งอาณาจักรหนึ่ง ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองปาเลมบัง (Palambang)
ทางตะวันออกของเกาะสุมาตรามาตั้งแต่ไตรมาสสุดท้ายของศตวรรษที่ 7ย ย ย แล้วก็ตามย ย อาณาจักรปาเลมบังนี้เหมือนกับดินแดนอื่นๆ
ของคาบสมุทรอินโดจีนคือเจริญเติบโตมาจากการสร้างของนักเดินทางชาวอินเดียซึ่งเป็นนักล่าอาณานิคมและผู้สร้างอารยธรรมในสมัยเก่า
ดังนั้นอิทธิพลจากอาณาจักรปาเลมบังที่มีต่อบริเวณทางตอนใต้ของคาบสมุทรมลายู จึงควรจะมีลักษณะความเป็นอินเดียมากว่ามลายู
อิทธิพลของชาวมลายูโดยแท้จริงแล้วเริ่มต้นในสมัยก่อตั้งอาณาจักร Menang-kabau ทางตอนเหนือของเกาะสุมาตรา ในตอนปลายของศตวรรษที่ 13
แล้วการขยายตัวของอาณาจักร มัชปาปาหิต Majapahit ของชวาเกิดขึ้นในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 14
อย่างไรก็ตามชาวมลายูก็ไม่ได้แผ่ขยายอำนาจขึ้นไปทางบริเวณด้านเหนือแต่อย่างใด ยังคงมีดินแดนเท่ากับประเทศมาเลเซียในทุกวันนี้ ดังนั้น
จึงสามารถที่จะกล่าวได้ว่า ชาวมลายูไม่มีอิทธิพลต่อเกาะถลาง เลย ในสมัยก่อนในช่วงเวลาเริ่มต้นของคริสตศักราชนั้น
กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ส่วนใหญ่คือพวกซาไก (Negrito) ต่อมาชนชาติมอญได้เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนแถบนี้ โดยมาจากพะโค (Pegu) และประเทศสยาม
ต่อมานักเดินทางหรือชาวอินเดียได้ใช้ดินแดนแถบนี้เป็นศูนย์กลางการค้าขายกับประเทศของตนและประเทศตะวันตกโดยมีเรือสินค้าเข้ามาทำการค้าขายมาก
และมีการทำเหมืองแร่ดีบุกด้วย
ย จากสภาพการณ์ดังกล่าวทำให้คิดได้ว่า เกาะถลางน่าจะมีชื่ออยู่แล้วในเวลานั้น และมีความเป็นไปได้ที่ว่าชื่อนั้นคือ ฉลาง (C halang) คำว่า ฉลาง
นี้ไม่ใช้ภาษาไทย ภาษามลายู หรือภาษาอินเดีย
แต่จึงน่าจะเป็นภาษามอญหรือภาษาของพวกซาไกเหมือนกับชื่อเฉพาะอื่นในเกาะถลางและบริเวณต่างๆทางชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายู
เราจึงต้องเรียนรู้ภาษาของชนเผ่าเซมัง (Semang) ซาไก (Sakai)ย และเซลัง (Selangย หรือ Salon)
ซึ่งพวกหลังนี้ยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่ทางชายฝั่งตะวันออกของเกาะและจากทางตอนกลางของเกาะขึ้นไปทางตอนเหนือย เรื่องชื่อของเกาะถลางนี้จึงต้องปล่อยให้เป็นปัญหา
ต่อไปโดยไม่มีข้อยุติ ข้าพเจ้ามีข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้หาข้อยุติได้ กล่าวคือทางชายฝั่งตะวันตกของเกาะสุมาตราใกล้อ่าว Rigas มีบริเวณแห่งหนึ่งชื่อว่า
Chellangย ย ซึ่งชื่อที่น่าจะถูกต้องกว่าก็คือ Chelangย ย ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่ว่าได้ถูกตั้งขึ้นโดยบุคคลเดียวกับผู้ที่ตั้งชื่อเกาะถลางว่า Chelang
เป็นสิ่งที่คิดได้โดยไม่ต้องสงสัยเลยว่าที่มาของคำนี้ มาจากคาบสมุทรมลายูแล้วจึงไปสู่เกาะสุมาตรา
เพราะได้พบว่ามีสถานที่จำนวนมากทางตอนเหนือของเกาะสุมาตราที่มีชื่อเหมือนกับสถานที่ในคาบสมุทรมลายูและบริเวณที่อยู่ทางตอนเหนือขึ้นไป
ข้าพเจ้าคิดว่ากลุ่มชนที่นำชื่อสถานที่ไปยังเกาะสุมาตราไม่น่าจะเป็นชนชาติอื่นนอกจากชนชาติมอญซึ่งข้ามมาจากคาบสมุทรมลายูไปยังเกาะสุมาตราในสมัยนั้น
ทั้งนี้เพราะภาษาที่ใช้กันในเกาะสุมาตราบางบริเวณนั้นมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับภาษามอญในปัจจุบันนี้
ย ยิ่งกว่านั้นยังเป็นไปได้อีกว่าชื่อนี้มีที่มาจากอินเดียโดยพ่อค้าชาวอินเดียที่อยู่ทางตอนใต้ได้ตั้งชื่อท้องถิ่นทางตอนเหนือของเกาะสุมาตราเช่นเดียวกับดินแดนทางฝั่งตะวันออกของอ่างเบงกอล แต่การตั้งชื่อดังกล่าวข้างต้นนั้นขาดตัวอย่างที่ทำให้แน่ใจจากบริเวณเกาะสุมาตราและอ่างเบงกอล ปัญหาที่ยังมีอยู่คือว่า C halangย ย
ไม่ใช่คำภาษามอญหรืออินเดียแต่เป็นคำที่มาจากภาษาซาไกซึ่งเป็นกลุ่มชนที่เคยอาศัยอยู่ในบริเวณนี้
การตรวจสอบประวัติศาสตร์ถลางในยุคก่อน
ย ประวัติศาสตร์ถลางในยุคก่อนเป็นเรื่องที่ยังคงลี้ลับอยู่มาก ทำได้เพียงวินิจฉัยสถานะของเกาะถลางจากหลักฐานที่เป็นสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากคริสต์ศตวรรษที่ 13
ซึ่งเกาะถลางได้เข้าไปปรากฏในประวัติศาสตร์โลกเป็นครั้งแรก ชนกลุ่มแรกที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ก็คือพวกซาไก (Negritos) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับพวกเซมัง (Semang)
ซึ่งในปัจจุบันอาศัยอยู่ทางฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายูและกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในหมู่เกาะขนาดใหญ่ในทะเลอันดามันนั้นย ก็อยู่ทางตะวันตกของหมู่เกาะ
ข้อเท็จจริงที่ว่าเกาะถลางอยู่ระหว่างดินแดนทั้งสองส่วนนี้ยังคงมีพวกซาไกอาศัยอยู่ ในทุกวันนี้เป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ชัดเจนว่า กลุ่มชนดั้งเดิมของเกาะถลางคือ
พวกซาไก ต่อมาได้มีชนชาติมอญจากพะโคมาอยู่ในดินแดนแถบนี้ คือพวก เซลัง (Selangย หรือ Salon)ย กลุ่มคนพวกนี้ชำนาญในการดำน้ำ จึงเรียกกันว่า ชาวน้ำ
(C hauย Nam) กลุ่มคนพวกนี้ ยังคงอาศัยอยู่ในหลายเกาะแถบเมืองมะริดซึ่งอยู่ตอนเหนือของเกาะถลาง
ย หลังจากนี้ ก็มีพวกนักเดินทางชาวอินเดียได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนแถบนี้ มีการทำเหมืองแร่ที่เมืองถลางด้วย นอกเหนือจากที่ได้ไปทำเหมืองแร่ที่ตะกั่วป่า
ด้วยเหตุผลที่เกาะถลางตั้งอยู่ในแนวเส้นทางเดินเรือสายเก่าจากอินเดียผ่านอ่าวเบงกอลมายังชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายู ทำให้เกาะถลาง
เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักเดินเรือยุคต้นๆ
โดยแท้จริงแล้วไม่ได้มีการกล่าวถึงเกาะถลางอย่างเฉพาะเจาะจงแต่อย่างใดปรากฏในเรื่องราวที่เขียนโดยนักเดินทางและพ่อค้าในสมันนั้นเพียงแต่ได้มีการเรียกชื่อเกาะถ
ลางและบริเวณที่อยู่ตอนเหนือของเกาะขึ้นไปจนถึงอ่าวปากจั่น (Pak Chan) รวมกันว่า ตะโกลา (Takola)
โดยตะโกลานี้เป็นท่าเรือและศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญในบริเวณนั้น ซึ่งตะโกลานี้ในปัจจุบันก็คือ ตะกั่วป่า นั่นเอง
คือตะโกลาได้รับการกล่าวแถบนี้อ้างอิงถึงไว้ในช่วงระยะเวลาเริ่มต้นของคริสต์ศวรรษ
ย ในหนังสือภาษาบาลีชื่อ โ มิลินท์ปัญหาโ (Milinda Panha) ต่อมาตอนกลางของคริสต์ศวรรษที่ 2 ปโตเลมีก็ได้กล่าวถึง โ ตะโกลาโ
ว่าเป็นศูนย์กลางการค้าขายที่ตั้งอยู่ทางชายฝั่งตะวันตกของแหลมมลายู ซึ่งเป็นแหลมที่ยื่นลงไปทางตะวันตกเฉียงใต้ผ่านช่องปากพระโดยรวมเอาเกาะถลางไว้ด้วยย
ดังนั้นแนวความคิดของชาวมลายูที่ว่าเกาะถลางเป็นแหลม จึงสอดคล้องกับแนวความคิดที่กล่าวมาแล้วอยู่เดิม ปโตเลมีย ก็ได้เคยกล่าวเอาไว้ว่า ถลาง
เป็นแหลมที่ยื่นออกมาจากตะโกลานักเดินเรือชาวอาหรับในยุคต้นได้บันทึกไว้ใน ค.ศ.880-916โดย Abu Zaid
ได้บันทึกว่าเกาะถลางเป็นศูนย์กลางการค้าขายไม้กฤษณา งาช้าง ไม้ฝาง ดีบุก และอื่นๆ โดยขึ้นอยู่กับอาณาจักร Zabej Ibn Khurdadbin ได้เขียนไว้ใน ค.ศ.864
ว่าเกาะถลางนี้ขึ้นกับ Jabah ของอินเดีย ซึ่งจากชื่อนี้ข้าพเจ้าคิดว่าเขาหมายถึง Pegee
ดังนั้นจึงเป็นที่แน่นอนมากกว่าพวกนักเดินเรือในยุคต้นได้พิจารณาแล้วเห็นว่าเกาะถลางนั้นเป็นส่วนหนึ่งของตะกั่วป่า
และนักเดินเรือเหล่านี้ก็ไม่ได้สนใจจะค้นหาชื่อดั้งเดิมของเกาะ และก็ไม่ได้บันทึกชื่อที่รู้กันในเวลาต่อมาไว้เลยถึงแม้ว่าพวกเขาจะรู้จักเกาะถลางนี้อยู่เป็นประจำ
ย เมื่อพิจารณาจากจารึกที่พบที่ตะกั่วป่า จะพบว่าชาวอินเดียที่เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้จะต้องเป็นพวกดราวิเดียน (Dravidiansย
จากแคว้นกลิงค์และแคว้นอื่นๆ) ทางใต้ของดินแดนชายฝั่งตะวันออกของอินเดียซึ่งพูดภาษาทมิฬ แม้ว่าพวกนักเดินทางเหล่านี้จะเข้ามาค้าขาย
และได้ครอบครองดินแดนในแถบนี้ และพวกเขาก็ไม่ได้สร้างอาณาจักรที่มั่นคงในดินแดนแถบนี้จนกระทั่งถึงตอนกลางออของคริสตศตวรรษที่ 11ย
ดินแดนแถบนี้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรพะโคซึ่งเป็นอาณาจักรที่สร้างขึ้นโดยนักเดินทางจากแคว้นกลิงค์เช่นเดียวกัน แต่มีอำนาจมากกว่า ในปี

ค.ศ.1050-1057 อาณาจักรพะโคตกเป็น เมืองขึ้นของพม่า
เจ้าผู้ครองนครศรีธรรมราชเห็นเป็นโอกาสเหมาะจึงได้ผนวกเมืองถลางและเมืองข้างเคียงเข้าไว้ภายใต้การปกครอง เมื่อพิจารณาจากหลักฐานเท่าที่มี
พบว่าอำนาจการปกครองของพม่าบนฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายา ก็ไม่ได้ขยายไปไกลเกินกว่าเมืองตะนาวศรี ในทางกลับกัน
ย เมืองนครศรีธรรมราชมีอำนาจแผ่ไปทั่วบริเวณตอนใต้ของคาบสมุทรมลายู อย่างไรก็ตาม นครศรีธรรมราชในเวลานั้นก็อยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรกัมพุช
ซึ่งมีอำนาจอยู่ในบริเวณแถบอ่าวไทยมาหลายศตวรรษ และยังมีอิทธิพลต่อไปถึงช่องแคบมลายู โดยมีพรมแดนติดต่อกับอาณาจักรปาเลมบัง (Pelembang)
ย
ย ในปี ค.ศ.1257 (พ.ศ.1800) อาณาจักรสยามก็สามารถปลดแอกจากอาณาจักรกัมพุชได้สำเร็จ และมีความเข้มแข็งมากถึงขนาดเข้าโจมตีอาณาจักรกัมพุช
ทำให้อาณาจักรนี้อ่อนแอลงไป ในที่สุดดินแดนต่างๆ ในแหลมมลายูจึงเป็นอิสระจากอาณาจักรกัมพุชและมาอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรสยาม
ซึ่งขณะนั้นมีเมืองหลวงอยู่ที่กรุงสุโขทัย
เมืองถลางซึ่งขึ้นกับนครศรีธรรมราชจึงขึ้นกับสุโขทัยด้วยสถานะใหม่ของเมืองนครศรีธรรมราชมีหลักฐานปรากฏในหลักศิลาจารึกของกรุงสุโขทัยในช่วง ค.ศ.1283-1306
(พ.ศ.1826-1849) ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่มีอยู่ว่า หลังจากที่เมืองสุโขทัยได้พ่ายแพ้แก่อยุธยาในปี ค.ศ.1350 (พ.ศ.1893) เมืองต่างๆ
ในคาบสมุทรมลายูก็มาอยู่ใต้อำนาจการปกครองของอยุธยา เมืองนครศรีธรรมราชเป็นหนึ่งใน 8
เมืองที่มีฐานะเป็นเมืองพระยามหานครคอยควบคุมบรรดาเมืองขึ้นต่างๆ ในคาบสมุทรมลายู เช่น ตะนาวศรี ทวาย อุยองตะหนะ มะละกาวราวารี
ย กาลเวลาล่วงมา เมื่อนครศรีธรรมราชมีอำนาจมากเกินไปและกระด้างกระเดื่อง ทางกรุงศรีอยุธยาจึงแบ่งแยกไปเป็นสงขลา พัทลุง
และพังงาออกจากการปกครองของนครศรีธรรมราช ให้ขึ้นกับกรุงศรีอยุธยาโดยตรง ต่อมาไม่นาน ถลาง ภูเก็ตและตะกั่วป่า
ก็ถูกแยกออกจากพังงาอีกต่อหนึ่งย ส่วนสาเหตุที่ว่าทำไมถึงต้องแยกถลาง ภูเก็ตและตะกั่วป่าออกจากพังงานั้น ก็ไม่เป็นการยากอย่างใดที่จะสันนิษฐานเอาได้
หลังจากที่ชาวยุโรปได้เข้ามาใน East Indiesย ย ในฐานะที่เป็นพ่อค้านักแสวงหาอาณานิคมและผู้สร้างอาณาจักรย ย ซึ่งเป็นผลมาจากบันทึกการเดินเรือของวาสโก ดา
กามา (Vasco da cama)
ก็ได้เกิดการฟื้นตัวของการค้าข้ามมหาสมุทรขึ้นมาอีกหลังจากที่เกือบจะหยุดเลิกไปตั้งแต่ยุคสมัยของอาหรับแม้ว่าจะมีความพยายามของสาธารณรัฐอิตาลีในสมัยกลาง
และของจีนที่จะฟื้นฟูการค้าข้ามมหาสมุทรขึ้นมา โดยมีความมุ่งหมายที่จะนำทรัพยากรธรรมชาติจากอินเดีย
อินโดจีนและมลายูไปใช้เส้นทางเดินเรือของชาวโปรตุเกสที่ค้นพบนี้เหนือกว่าเส้นทางเดินเรือในทิศทางเดียวกันของชาวกรีก และชาวซีเรีย ในสมัยโบราณ
เพราะไม่เพียงแต่เป็นนักเดินทางเรือชาวตะวันตกรุ่นแรกเท่านั้นที่เดินทางมาถึงอินเดีย
แต่ยังได้เดินทางไปไกลกว่าอินเดียอีกด้วยย การค้นพบเส้นทางเดินเรือนี้มีผลกระทบต่อการค้าในระยะหลังมาก นักเดินเรือชาวยุโรปชาติอื่นได้ทำตามชาวโปรตุเกส
ทำให้เกิดการแย่งชิงผลประโยชน์กันขึ้นในอินเดียตะวันออก การแย่งชิงผลประโยชน์นี้ได้ดำเนินมาแสวงหาผลประโยชน์กัน ก็มีประเทศไทยด้วยประเทศหนึ่ง
สำหรับประเทศไทยนั้นชาวยุโรปได้เข้ามาค้าขายผลผลิตต่างๆ และที่เหนือกว่านั้นคือได้มาทำเหมืองแร่ดีบุก
ย บริเวณที่ชาวยุโรปเข้ามาทำเหมืองแร่ดีบุก ก็มีเมืองตะกั่วป่า ซึ่งรวมเอาเกาะถลางไว้ด้วย และเประ้ค (Perak) อย่างไรก็ตาม
เหมืองแร่ที่เประ้คในเวลานั้นยังพัฒนาไม่เต็มที่ ภายใต้สภาพการณ์เช่นนี้ เหมืองแร่ในเกาะถลาง จึงเป็นเมืองที่มีความสำคัญขึ้นมาอย่างรวดเร็ว ในบรรดาเมืองต่างๆ
ของประเทศไทยในคาบสมุทรมลายู เหมืองแร่ที่เกาะถลาง ตลอดจนที่ตะกั่วป่าจึงได้รับความสนใจมากกว่าที่เคยเป็นมา โดนในสมัยหนึ่ง
ถึงกับว่าการทำเหมืองแร่ต้องได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระมหากษัตริย์ ดังนั้นจึงเกิดมีความจำเป็นที่ต้องมีการควบคุมโดยตรงจากรัฐบาลกลาง ตะกั่วป่า
ถลางและภูเก็ต จึงถูกแยกออกจากพังงา และอยู่ใต้การควบคุมโดยตรงของรัฐบาลกลางที่อยุธยา ย มาตรา 37 ของกฎหมายลักษณะอาญาหลวงที่ออกใน ค.ศ.1623
(พ.ศ.2166) ได้กำหนดเขตพื้นที่และด่านเก็บภาษีขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้ชาวต่างประเทศเข้ามาลักลอบซื้อไม้กฤษณา
ไม้ฝางและดีบุกจึงเห็นได้ว่ากฎหมายมาตรานี้มีความประสงค์จะให้มีการผูกขาดโดยพระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ตาม
ต่อมาได้รับอนุญาตให้ชาวยุโรปเข้ามาค้าขายได้ไม่เฉพาะที่เกาะถลางเท่านั้น แต่ยังทำได้อีกหลายเมืองบนคาบสมุทรมลายู บริษัท East India
ได้เข้ามาซื้อผลผลิตที่กล่าวมาแล้วในชุมพร ไชยา พุนพิน (สมัยรัชกาลที่ 5 คืออำเภอบ้านดอน) และท่าทอง (ปัจจุบันคืออำเภอกาญจนดิษฐ์) พื้นที่ต่างๆ
ที่กล่าวมานี้ได้มีการทำเหมืองด้วย
ย ในเรื่องเกี่ยวกับเกาะถลางนี้ ได้เกิดมีความเข้าใจผิดกันขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษที่สุราษฎร์ธานีกับเสนาบดีผู้รับผิดชอบด้านการต่างประเทศของอยุธยา
สืบเนื่องจากดีบุกที่เกาะถลางได้หายไปจากเอกสารของชาวยุโรปในยุคนี้
เราได้ทราบว่าการทำเหมืองแร่ในเกาะถลางได้ดำเนินไปอย่างเต็มที่ทำให้เกิดมีความจำเป็นที่จะต้องแต่งตั้งชาวยุโรปโดยมีชาวฝรั่งเศส 2 คน
ปกครองในช่วงค.ศ.1683-1689 (พ.ศ.2226-2232)
ย การค้าต่างประเทศมีความเจริญเติบโตยิ่งขึ้นสถานการณ์ต่างๆ ก็ทวีความยุ่งยากขึ้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องโอนเมืองต่างๆ
ทางตอนใต้ของประเทศไทยซึ่งรวมด้วยเมืองถลางด้วย มาอยู่ภายใต้การปกครองของกรมท่าแทนกระทรวงกลาโหมอย่างที่เคยเป็นมา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในปี
ค.ศ.1782 (พ.ศ.2325) ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง พังงาย ถลาง และเมืองอื่นๆ ได้ตกมาอยู่ใต้การควบคุมของกระทรวงกลาโหมเหมือนเช่นที่เคยเป็นมาในศตวรรษที่ 15 และ 16

ย ไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใด ที่จะต้องทำให้การค้นคว้าที่กำลังทำกันอยู่ครอบคลุมมาถึงระยะเวลาสมัยปัจจุบันมากนัก เพราะว่าทั้งเอกสารของไทยและของชาวยุโรป
มีความสมบูรณ์เพียงพอในการพิจารณาประวัติศาสตร์ของเมืองถลาง ในช่วง 2 ศตวรรษที่ผ่านมา เอกสารดังกล่าวนี้ เราจะได้พิจารณากันในตอนต่อไป
ถ้าเอกสารของท้องถิ่นขาดความสมบูรณ์ในระยะเวลาในตอนต้น ก็เนื่องมาจากความจริงที่ว่าเมืองถลางนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมโดยตรงของเมืองนครศรีธรรมราช
จึงมีเอกสารจำนวนน้อยหรือไม่มีเลยที่ได้ส่งไปยังกรุงศรีอยุธยา ความจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็คือ เอกสารของท้องถิ่นมีความชัดเจน
เป็นความจริงที่ว่าไม่ได้มีการอ้างอิงเรื่องเมืองถลางไว้ในพงศาวดารของกรุงศรีอยุธยาถึงแม้วาสจะเป็นช่วงเวลาภายหลังที่เมืองถลางอยู่ภายใต้การปกครองของกรมท่า
แต่เนื่องจากเอกสารจำนวนน้อยที่ได้บันทึกในสมัยอยุธยาอยู่ในลักษณะที่ขาดความสมบูรณ์ เราจึงต้องสรุปว่า เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าเมืองถลางได้หายไป
หรือเรื่องราวต่างๆ ที่ไม่มีความสำคัญมาก ที่ผู้บันทึกเห็นว่ามีค่าพอที่จะนำมาบันทึกไว้
ย ในทางกลับกัน การสงครามอันยาวนานระหว่างไทยและพม่า ที่ทำให้เกิดตามมาก็คือการเสียกรุงศรีอยุธยา และการตั้งเมืองหลวงใหม่ที่กรุงเทพมหานครนั้น
เมืองถลางมีความสำคัญเป็นอันมากและเป็นเป้าหมายที่ได้รับความสนใจเป็นเบื้องต้นจากคู่ปรปักษ์ทั้งสองผลจากเหตุการณ์ที่น่าสนใจที่สุดนี้ได้วิวัฒนาการไปทำให้เอก
สารของท้องถิ่นให้ข้อเท็จจริงต่างๆ ได้ดีกว่าหลักฐานจากต่างประเทศตอนที่ 2

ข้อสังเกตเกี่ยวกับเกาะถลางเรียงตามลำดับก่อนหลัง
ย
1. ยุคเก่า ค.ศ.1200-1782 (พ.ศ.1743-2325) ประมาณปี ค.ศ.1200
เอกสารอ้างอิงในเรื่องเกาะถลางที่เก่าแก่ที่สุดที่ข้าพเจ้ามีอยู่เป็นบันทึกทางตะวันออกกล่าวคือเป็นบันทึกของรัฐเคดาห์ (Kedah) แปลโดยร้อยเอกโลว์
(ภายหลังเจมส์โลว์เป็นพันเอก) ในหนังสือเล่มที่ 3 ของ Journal of Indian-Archipelago จาก หนังสือเล่มนี้ทำให้รู้ว่า Marong Mahavamsa ผู้ก่อตั้งรัฐเคดาห์
เคยเดินทางจากอินเดียเลียบชายฝั่งพะโค (pegu) และได้ผ่านทะวาย (Tavoy) มะริด (Mergui) จนกระทั่งมาถึงเกาะฉลาง (Salang)
ได้จอดทอดเสมออยู่ที่เกาะสลางนี้ย ย และขออนุญาตผู้ปกครองเกาะนำน้ำจืดและไม้ไปใช้ในเรือย ย จากการพิจารณาหลักฐานจำนวนมาก
ข้าพเจ้าได้ข้อสรุปว่าผู้ก่อตั้งรัฐเคดาห์คงจะเดินทางในปี ค.ศ.1200 (พ.ศ. 1743) หรือหลังจากนั้นไม่นานนักย
ทำให้เชื่อได้ว่าเกาะถลางนี้จะต้องเป็นเส้นทางเดินเรือในการเดินทางไปและมาจากอินเดียในสมัยโบราณ
บันทึกของ Galvano เมื่อ ค.ศ. 1512 (พ.ศ. 2055)
ย บันทึกของชาวยุโรปที่เก่าแก่ที่สุดในเรื่องเกาะถลางที่ข้าพเจ้าทราบ ก็คือบันทึกของกาลวาโน (Galvano)ย ย ในปี ค.ศ.1557 (พ.ศ.2100)
โดยได้ย้อนหลังไปถึงเหตุการณ์ในปี ค.ศ. 1512 (พ.ศ.2055) Albuquerque ได้ส่งคณะทูตชุดที่ 2ย ย นี้ได้ผ่านเมือง Peen และผ่าน อุนซาลัม (lunsalam)
ซึ่งมีประชาชนจำนวนมากอาศัยอยู่ตามชายฝั่ง
ย บันทึกของย ย Mendez Pinto เมื่อ ค.ศ. 1539ย (พ.ศ.2082)
ย เมนเดช พินโต้ย ย (Mendez Pinto) เคยมาที่เกาะถลางและได้เขียนถึงเกาะถลางไว้ดังนี้
ย ค.ศ.1539ย (พ.ศ.2082)ย ข้าพเจ้าเดินทางผ่านเมืองท่าจันซาลัน (Juncalan)
ย ค.ศ.1545ย (พ.ศ.2088)ย จันซาลันเป็นหนึ่งในเมืองท่าที่มีการค้าตามชายฝั่ง
ย ค.ศ.1548 (พ.ศ. 2091) มีพื้นที่บริเวณหนึ่ง เรียกว่า ที่ลาวย (Tilau) ปากลาว (Pak Lau) หรือตรัง (Trang) ซึ่งอยู่ห่างจากจันคาลาไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้
ที่ลาวย ย (Tilau)ย ย นี้อยู่ใกล้รัฐเคดาห์ย ย โดยอยู่ห่างจากมะละกา 420 ไมล์
บันทึกของ Ralphย Fitch เมื่อ ค.ศ. 1588 (พ.ศ. 2131)
ย วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2123ย ย Ralphย Fitch ย ได้เดินทางจากพะโค (pegu) เพื่อที่จะไปยังมะละกา (Malacca) ได้ผ่านเกาะ โ ตะนาวศรีโ อุนซาโลน
(lunsaloan) และสถานที่อื่น ๆ ย
บันทึกของ Linschoten เมื่อ ค.ศ.1583-1592 (พ.ศ.2126-2135)
ย ลินสโคเตน (Linschotenย) เขียนไว้ว่า มีเกาะๆหนึ่ง ชื่อว่า กันซาลัน (Gunsalan) อยู่ชายฝั่งเดียวกับรัฐเคดา (Queda)ย โดยห่างออกไป 30 ไมล์
ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือย เป็นเกาะที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยดีบุก
บันทึกของ Barker เมื่อตุลาคม ค.ศ. 1592 (พ.ศ.2135)
ย ชาวยุโรปคนแรกที่มาถึงเกาะถลาง คือ Edmund Barker ซึ่งเป็นทหารยศร้อยโทในกองทัพเรือของ เซอร์เจมส์ แลนคาสเตอร์ (Sir James Lancasters)
ต่อไปนี้เป็นเรื่องราวที่เขาเล่าซึ่งน่าสนใจมาก
ย โ เราเดินทางจากมะละกา (Malacca) มาถึงอาณาจักร Junsalaom ซึ่งอยู่ระหว่างมะละกาและพะโค การเดินทางของเรานั้นทำมุม 8 องศากับแนวทิศเหนือ
จุดประสงค์ในการเดินทางมาที่ Junsalaomย ย เพื่อหาน้ำมันยางไปใช้ในการซ่อมแซมเรือย ย ย เมื่อมาถึงแล้วย ย ย ย
เราก็ส่งกำลังทหารออกไปติดต่อกับประชาชนเพื่อหาซื้อน้ำมันยางย ย ย เราได้ส่งสินค้าไปยังเจ้าผู้ปกครองนครของเขา เพื่อแลกเอาขี้ปลาวาฬ นอแรด
และเราก็ได้สิ่งที่ประสงค์ทั้ง 2 อย่าง ในตอนสุดท้ายผู้ปกครองเกาะไม่ยอมที่จะให้ทหารของเราขึ้นมาบนเรือ
เราต้องบอกไปว่าเราจะให้เสื้อเกราะและขวานด้ามยาวให้เขาย จึงยอมปล่อยตัวทหารให้ขึ้นมาบนเรือ
ดังนั้นเราจึงสามารถเดินทางต่อไปได้โ ย ถึงแม้ว่าเรื่องที่เขาเขียนข้างต้นนี้จะไม่ได้กล่าวถึงการทำเหมืองแร่ที่เกาะถลางนี้ก็ตามย ย
แต่ก็ได้ให้รายละเอียดหลายอย่างแก่เราย ซึ่งเป็นเรื่องที่มีคุณค่ามีค่ามากและเป็นเรื่องที่แปลกประหลาด สำหรับศตวรรษที่ 16 เป็นที่น่าสังเกตว่า
เกาะถลางในที่นี้มีฐานะเป็นราชอาณาจักรแห่งหนึ่งและมีเจ้าผู้ครองนครพระองค์หนึ่ง สิ่งเหล่านี้ยืนยันความจริงที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไปแล้วตอนต้นในเรื่องของเกาะว่า
มีอยู่ช่วงเวลาหนึ่งซึ่งเมืองถลาง
เป็นเมืองขึ้นของประเทศไทยถึงแม้จะอยู่ภายใต้การดูแลโดยตรงของเมืองนครศรีธรรมราชท่าเรือที่เรือรบจอดทอดเสมอนั้นแน่นอนคืออ่าวท่าเรือ (Tha Rua)
ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป
ย ท่าเรือนี้มีเรือต่างๆแวะมาจอดพักเป็นประจำน้ำมันดินที่ใช้ในการซ่อมแซมเรือก็คือชันยาเรือหรือน้ำมันยางจากต้นยางนั้นเองย การที่กล่าวถึง
ขี้ปลาวาฬว่าเป็นสินค้าออกที่สำคัญอย่างหนึ่งนั้นนับว่ามีความสำคัญมาก และเราก็ได้พบเรื่องนี้อีกในอีกเกือบครึ่งศตวรรษให้หลัง
มันเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากที่ได้รู้ว่าชาวเมืองถลาง สามารถที่จะรวบรวมผลผลิตที่มีค่าบริเวณชายฝั่งของเกาะเพราะว่าสภาวการณ์ต่างๆ
ย่อมไม่เหมือนในปัจจุบันนี้ถึงแม้ว่าในปัจจุบันยังคงมี ขี้ปลาวาฬ อยู่มากเพียงพอในทะเลที่อยู่รอบเกาะ กล่าวโดยรวมๆ แล้วจะเห็นได้ว่า นอกจากจะมีดีบุก นอแรด
ขี้ปลาวาฬ ชันยาเรือต้นยาง และอื่นๆ ที่จะใช้แลกเปลี่ยนกับสินค้าต่างประเทศทั้งยังมรอ่าวที่ใช้หลบลมพายุได้ดีแล้ว เกาะถลางยังมีสิ่งจูงใจอื่น ๆ อีก
ที่ทำให้มีเรือสินค้าต่างประเทศมาแวะจอดพักเป็นจำนวนมาก
บันทึกของ Hakluyt เมื่อ ค.ศ.1598 (พ.ศ.2141)
ย Hakluytย ย ได้เขียนไว้ในหนังสือ โ Epistle Dedicatorie ที่เขาแต่งโดยเรียกเกาะถลางว่า โ แผ่นดินใหญ่จันซาโลนโ (The mainland of Juncalaon)
เนื่องจากในเวลานั้นยังไม่รู้ว่า ถลาง มีลักษณะเป็นเกาะ
บันทึกของโบคาโร (Bocarro) ค.ศ.1606 (พ.ศ.2141)
ย แอนโทนิโอ โบคาโร (Antonioย Bocarro) ได้เขียนไว้ในหนังสือ โ Decada 13 da Historia da Indiaโ ที่เขาแต่งโดยได้กล่าวถึงเกาะถลางไว้ดังนี้
ย ค.ศ.1606 (พ.ศ.2149) จันซาเลา (Juncalao) เป็นเมืองท่าแห่งหนึ่ง
ย ค.ศ.1615 (พ.ศ.2158) ponta de Juncalao ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าย เขาหมาถึงบริเวณทางตอนใต้ของเกาะซึ่งมีลักษณะเป็นแหลม เป็นการสนับสนุนทัศนะที่ว่า
พวกชาวมลายูเรียกชื่ออูจอง สลาง (Ujong Salan)นั้น

ย โดยแท้จริงแล้วหมายถึงบริเวณทางทิศใต้ของเกาะซึ่งมีลักษณะเป็นแหลมเท่านั้น
ย ค.ศ.1639 (2182) บันทึกของ แมนเดลสโล (Mandelslo)ย แมนเดลสโล ได้เขียนถึงเมืองถลางโดยเรียกว่าเมืองจันซาโลน (Juncalaon) โดยเขาเข้าใจผิดคิดว่าอยู่ในรัฐมะละกาซึ่งเขาหมายถึงคาบสมุทรมลายู
ย ค.ศ.1662-1663 (พ.ศ.2205-2206) บันทึกของ De Bourges
ย De Bourges ได้ระบุว่า เอียนซาลัม (Iansalan) เป็นเมืองหนึ่งใน 11 เมืองของประเทศไทย
ย ค.ศ.1671 (พ.ศ.2214) คณะผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์นิการโรมันคาทอลิก ในปี ค.ศ.1671 (พ.ศ.2214) หรือหลังจากนั้นเล็กน้อย Bishop de Berythe ได้ส่งคณะผู้สอนศาสนาคริสต์นิการโรมันคาทอลิก ซึ่งมีนายเปเรซ (perez) เป็นหัวหน้า มาเผยแพร่ศาสนายังเมืองถลาง คณะผู้สอนศาสนาชุดนี้เป็นชาวโปรตุเกส ได้มาตั้งถิ่นฐานที่เมืองถลางนี้เป็นจำนวนมากและการทำงานก็ประสบผลสำเร็จอย่างดี แต่เนื่องจากว่าที่ศูนย์กลางขาดคนทำงานย ย ย นายเปเรซ จึงถูกเรียกตัวกลับไปยังอยุธยาในปี ค.ศ.1673 (พ.ศ.2217) และในเดือนพฤษภาคมของปีนั้นเขาก็ได้ต้อนรับ Bishop of Helioholisย ย ย ซึ่งผู้เดินทางมาจากทวีปยุโรป ค.ศ.1677 (พ.ศ.2220)
ย ในปี ค.ศ.1677 (พ.ศ.2220)ย ได้เกิดการเข้าใจผิดกันขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของอังกฤษที่สุราษฎร์ธานีและเสนาบดีผู้รับผิดชอบด้านกิจการต่างประเทศที่อยุธยา เนื่องมาจากแร่ดีบุกได้หายไปที่เมืองถลาง
ย ค.ศ.1681-1685 (พ.ศ.2224-2228) บันทึกของ Gervaise
Gervaise ได้มาทำการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิการโรมันคาทอลิกที่ประเทศไทยในช่วง ค.ศ.1681-1685 (พ.ศ.2224-2228) เขาได้เขียนไว้ว่าจอนซา Gervaise เป็นท่าเรืออยู่ทางทิศตะวันตกของคาบสมุทรมลายูเส้นละติจูดที่ 8 องศา ท่าเรือนี้อยู่ระหว่างพื้นแผ่นดินใหญ่และเกาะแห่งหนึ่งซึ่งมีชื่อแล้วและอยู่ห่างออกไปเพียง 6 ไมล์เท่านั้น ข้อเสียของท่าเรือนี้ก็คือว่าน้ำไม่ลึกพอที่จะให้เรือขนาดใหญ่เข้าไปจอดได้ แต่ก็มีพื้นที่ราบขนาดใหญ่อยู่ใกล้ฝั่งเหมาะสำหรับเป็นที่จอดเรือ ท่าเรือแห่งนี้จึงเป็นที่หลบภัยของเรือจากลมมรสุมซึ่งมักจะเกิดขึ้นเสมอในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคมและเดือนสิงหาคมดังนั้นท่าเรือแห่งนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก สำหรับการค้าในย่านอ่าวเบงกอล เมืองพะโคและเมืองอื่น ๆ ที่เป็นเพื่อนบ้าน เห็นได้ชัดว่าท่าเรือที่เขากล่าวถึงนี้คือท่าเรือที่บริเวณตำบลท่าเรือในปัจจุบัน
เขายังได้เขียนต่อไปอีกว่า พวกฮอลันดาได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อเกาะจอนซาลาม (Jonsalam) นี้ ก็เพราะว่าเป็นเกาะที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยดีบุก อีกทั้งยังมีทองขี้ปลาวาฬ ที่ใช้ทำน้ำหอมอีกด้วย แต่พระมหากษัตริย์ของไทยได้แต่งตั้งชาวฝรั่งเศสชื่อ ชาร์บอนโน่ (Char-bonneau) เป็นเจ้าเมืองถลาง และไม่ยอมให้พวกฮอลันดาเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในเกาะจอนซาลามนี้
ค.ศ.1685 (พ.ศ.2228) บันทึกของ Choisy
ย Abbe de Choisy ได้เขียนไว้ในวารสารปารีส (paris) ว่าโจนซีลาง (Joncelang) เป็นเมืองท่าทางชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายู มีดีบุกมาก และยังมีขี้ปลาวาฬ
ย ค.ศ.1685 (พ.ศ.2228) บันทึกของโชมอง (Chaumont)
ย โชมอง (Chaumont) ได้เขียนไว้ว่า โจนซีลางย (Joncelang) เป็นเมืองหนึ่งใน 11 เมืองของประเทศไทยซึ่งดูเหมือนว่าเขาจะลอกมาจากที่ De Bourges ได้เขียนไว้และเขาได้เขียนเพิ่มเติมอีกว่าได้มีการส่งดีบุกโดยทางเรือไปประเทศจีน Coromandel Coast และสีราษฎร์ธานี
ย สนธิสัญญาการค้าฝรั่งเศส-ไทย ค.ศ.1685 (พ.ศ.2228) อนุญาตให้ฝรั่งเศสผูกขาดแร่ดีบุกที่เกาะย ย
ทูตฝรั่งเศส 2 คน คือ Chaumont และ Choisyย ย ย รู้เรื่องราวของเกาะมากกว่าที่เขาได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่องที่เขาไม่ได้เขียนไว้ก็คือ การดำเนินการทางการเมืองเพื่อสร้างอำนาจและผูกขาดสินค้าของฝรั่งเศสในประเทศไทย
แต่เราก็สามารถทราบได้เป็นอย่างดีจากเอกสารสมัยนั้นที่เก็บรักษาไว้ในหอจดหมายเหตุของฝรั่งเศสว่า สนธิสัญญาฝรั่งเศส-ไทย นอกจากจะให้สิทธิพิเศษต่างๆย ย แก่คณะผู้สอนศาสนาแล้วย ย ยังได้อนุญาตให้ฝรั่งเศสเข้ามาผูกขาดการค้าดีบุกที่เกาะโจนซีลาง (Joncelang)ย ย ย ย นอกจากนี้ยังอนุญาตให้ฝรั่งเศสตั้งโรงงานถลุงแร่ได้ย ไม่ว่าจะได้มีการตั้งโรงถลุงแร่หรือไม่ ไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่การที่ได้มีการแต่งตั้งชาวฝรั่งเศสเป็นเจ้าเมืองนี้ แสดงว่าจะต้องมีชาวฝรั่งเศสมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะถลางแล้ว
ย ค.ศ.1687 (พ.ศ.2230)ย บันทึกของ ลา ลูแบร์ (La Loubers)
ย ในบรรดาผู้ที่บันทึกเหตุการณ์ในช่วงเวลานี้ ลา ลูแบร์ (La Loubers)ย ย ย ย ย ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่ให้ข้อมูลสำคัญมากเกี่ยวกับประเทศไทยและเกาะถลาง เขาได้เขียนไว้ว่า
ย เกาะจอนซาลามย (Jonsalam)ย อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ดีบุกโดยแร่ดีบุกทั้งหมดในประเทศไทยเป็นของพระมหากษัตรย์ พระองค์ทรงขายให้กับชาวต่างประเทศและพลเมืองในความปกครอง ยกเว้นที่เกาะจอนซาลามเนื่องจากว่าอยู่ไกลมากจากอยุธยา พระองค์จึงทรงอนุญาตให้ประชาชนที่อยู่อาศัยในเกาะเป็นผู้ขุดแร่ดีบุกโดยการจ่ายเงินค่าตอบแทนให้แก่พระมหากษัตริย์เพียงเล็กน้อย ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ยังคงเป็นเช่นนี้จนกระทั่งถึงปี ค.ศ.1821 (พ.ศ.2232) จึงมีการผูกขาดการทำเหมืองแร่ดีบุกที่เกาะถลาง
ย เขายังได้เล่าต่อไปอีกว่า ชาร์บอนโน(Char-bonneau) เดินทางมาถึงประเทศไทยใน ค.ศ.1677 (พ.ศ.2220)ย ย ย และได้เข้าทำงานในโรงพยาบาลที่พระมหากษัตริย์ไทยเป็นผู้สร้างขึ้น ประมาณปี ค.ศ.1681-1685 (พ.ศ.2224-2228) พระมหากษัตริย์ไทยทรงแต่งตั้งให้ชาร์บอนโนเป็นเจ้าเมืองถลาง เหตุที่เขาได้รับการแต่งตั้งนี้ เพราะชาร์บอนโนได้ไปสร้างป้อมบริเวณพรมแดนไทยที่ติดกับพะโคได้สำเร็จ การที่ชาวฝรั่งเศสได้เป็นเจ้าเมืองถลางนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าอำนาจของฝรั่งเศสนั้นมีมากกว่าประเทศยุโรปอื่น เช่น โปรตุเกส ฮอลันดาและอังกฤษ เกาะถลางในเวลานั้นเป็นอย่างที่ Gervaiseย ย และย ย Deslandesย ได้บอกไว้ว่าเป็นที่ต้องการของฮอลันดาที่จะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ย ชาร์บอนโนเป็นเจ้าเมืองอยู่ 4 ปี ก็ได้ลาออก และกลับไปอยุธยา ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองถลางแทน ก็คือ บิลลี่ (Billi) ซึ่งเป็นผู้ดูแลเรื่องที่พักของ เชวาเลียเดอโชมองต์ (Chevalier de Chaumont) การแต่งตั้งให้บิลลี่ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองเป็นผลมาจากสนธิสัญญาการค้าฝรั่งเศส-ไทย ที่คณะทูตซึ่งมีโชมองต์เป็นหัวหน้าได้ทำไว้ในปี ค.ศ.1685 (พ.ศ.2228) สิ่งนี้แสดงให้เห็นโดยข้อเท็จจริงที่ว่าผู้รับผิดชอบดูแลเรื่องที่พักของโชมองต์ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองถลาง
ย ค.ศ.1689 (พ.ศ.2232) การแสดงกำลังทางเรือของฝรั่งเศสที่เกาะถลาง
ย เนื่องจากได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นในสยามใน ค.ศ.1688 (พ.ศ.2231) สมเด็จพระเพทราชาทรงขึ้นครองราชย์ Desffarges ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ทางทหารของฝรั่งเศสที่กรุงเทพมหานครได้เคลื่อนย้ายกำลังทหารภายใต้การบังคับบัญชาของเขาในวันที่ 2 พฤศจิกายนย ค.ศ.1688ย (พ.ศ.2231) ไปยังชุมชนที่ชาวฝรั่งเศสตั้งถิ่นฐานอยู่โดยไปถึง 2 สัปดาห์ก่อนที่กองทหารฝรั่งเศสซึ่งประจำอยู่ที่ มะริด (Mergui) จะพ่ายแพ้ ทหารฝรั่งเศสได้จับตัวเจ้าหน้าที่ของไทยทั้งทหารและพลเรือนเอาไว้ Desffarges

ตกลงใจที่จะไปยึดเกาะถลางไว้เพื่อจะได้มีอำนาจในในการต่อรองกับกษัตริย์ไหม่ของสยาม โดยในการนี้ ทหารฝรั่งเศสยังคงจับกุมเจ้าหน้าที่คนสำคัญ ๆ
ของฝ่ายไทยไว้เป็นตัวประกัน 3 คนด้วยกัน Desffargesย เดินทางด้วยเรือ 5 ลำ และกำลังทหารอีก 330 คนมุ่งตรงไปยังเกาะถลางในเดือนกุมภาพันธ์
ในทันทีที่จอดเรือทอดเสมอที่บริเวณท่าเรือ(Tharua) Desffargesย ได้วางแผนที่จะมีความสัมพันธ์กับประเทศไทยอีก
เขาได้เขียนจดหมายถึงพระคลังว่าชาวฝรั่งเศสในประเทศไทยต้องการสันติภาพและต้องการให้รัฐบาลไทยปล่อยชาวฝรั่งเศสที่ถูกจับไว้
เขาจึงจะยอมเดินทางกลับไปพบรัฐบาลไทยพร้อมตัวประกันย บาทหลวง Pallegoisย
ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการชักจูงใจรัฐบาลไทยให้ใช้โอกาสนี้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับฝรั่งเศสย
รัฐบาลไทยปฏิเสธความคิดนี้และได้มีคำสั่งไปยังเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่ถลางไม่ให้อาหาร น้ำ หรือสิ่งอื่นใดแก่ทหารฝรั่งเศสโดยให้ถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
ย ถึงแม้ว่าจะผิดหวังในท่าทีสนองตอบจากรัฐบาลไทย) Desffargesย ย ก็ใช้ความพยายามอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 27 สิงหาคม
โดยได้ส่งตัวประกันคนหนึ่งกลับพร้อมด้วยจดหมาย 2 ฉบับ ถึงพระคลัง จดหมายฉบับที่ 1ย ย Desffargesย ย เขียนเองย ย เขาเรียกร้องให้ส่งทูตพร้อมด้วย Bishop
ofย Hetellopolisย มาที่ถลางเพื่อเจรจาทำสัญญาอีกฉบับหนึ่งเขียนโดย Veretย ย ผู้แทนการค้าของฝรั่งเศสที่อยุธยา
ใจความเป็นเรื่องเกี่ยวกับการค้าและเรียกร้องให้ยกเกาะถลางเป็นเหมือน West Indes
ย หลังจากที่เจรจากันเป็นระยะเวลายาวนานทางฝ่ายไทยได้ตอบกลับไปว่า รัฐบาลไทยจะส่งตัวชาวฝรั่งเศสที่ถูกจับตัวไว้คืนให้ ก็ต่อเมื่อ Desffargesย ย
ปล่อยตัวประกันที่เหลืออยู่ 2 คนเสียก่อน ในที่สุดฝ่ายฝรั่งเศสก็ยอมยกเลิกข้อเรียกร้องต่าง ๆ เนื่องจากช่วงฤดูในการเดินเรือเข้าสู่มรสุมมาถึงแล้วย
หลังจากการปล่อยตัวประกันอีกหนึ่งคนย Desffargesย ก็ออกเดินทางไปยังอ่าวเบงกอลพร้อมด้วยเรือ 3 ลำ หลังจากนี้ อีก 12 วัน M.de Vertesale
ผู้ที่มีอำนาจรองมาจาก Desffargesย ย ย ย กับชาวฝรั่งเศสที่เหลืออยู่ก็ออกเดินทางจากเกาะถลางโดยก่อนออกเดินทางก็ได้ปล่อยตัวประกันคนสุดท้ายด้วย
โดยได้ส่งล่ามมาด้วย 2 คนคือ Feereuseย ย และย Pincheroย เพื่อชี้แจงให้รัฐบาลไทยได้เข้าใจอย่างถูกต้องในเรื่องที่ชาวฝรั่งเศสได้ยึดเกาะถลางเอาไว้
คนทั้งหมดได้มาถึงอยุธยาเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม ค.ศ.1689 (พ.ศ.2223)
พร้อมกับมีการออกประกาศรับว่าเรือฝรั่งเศสได้ออกจากเกาะถลางไปแล้วโดยมุ่งหน้าตรงไปอ่าวเบงกอลดังนั้นจึงเป็นการสิ้นสุดความพยายามที่ไม่มีผลแต่อย่างใดที่จะรื้อ
ฟื้นความสัมพันธ์กับประเทศไทย Lanier กล่าวว่าเป็นการยึดเกาะถลาง แต่เขาก็ได้ให้เหตุผลสนับสนุนด้วยว่า
มันดูเหมือนกับไม่ใช่การยึดเกาะถลางที่แท้จริงโดยเรือของฝรั่งเศส
เพียงแต่ทอดสมอจอดที่ท่าเรือเท่านั้นและถ้าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่เกาะถลางทำตามคำสั่งจากอยุธยาอย่างเคร่งครัด
ชาวฝรั่งเศสก็ไม่มีโอกาสแม้แต่เพียงย่างเท้าขึ้นฝั่งของเกาะถลาง มร.บิลลี่เจ้าเมืองถลางก็ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มากมายแต่อย่างใด ถ้าจะมีการยึดกันจริง ๆ
ก็น่าจะเป็นการยึดเกาะเล็ก ๆ เกาะหนึ่งบริเวณท่าเรือมากกว่า สิ่งที่น่าสนใจควรตั้งข้อสังเกตในเหตุการณ์ครั้งนี้ก็คือว่ามีเกาะอยู่เกาะหนึ่งซึ่งพวกนักเดินเรือเรียกกันว่า
เกาะฝรั่งเศส (French Island) สันนิษฐานว่าอาจจะเนื่องมาจากการถูกยึดไว้เป็นการชั่วคราวโดยลูกเรือชาวฝรั่งเศส หรือเป็นที่รู้จักกันได้เพราะลูกเรือชาวฝรั่งเศส
การยึดเกาะที่ทำไปนั้นเป็นการแสดงกำลังทางเรือโดยสงบและไม่มีการเสียชีวิตเลือดเนื้อแต่อย่างใด แต่โดยแท้จริงแล้ว เป็นการทำลายชาวฝรั่งเศสที่อยุธยา
เพราะว่าการกระทำของ Desffargesย ย ย ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีและนำไปสู่การตอบโต้แก้แค้นต่อชาวฝรั่งเศสที่อยุธยา
ย ค.ศ.1700-1719 (พ.ศ.2243-2262) บันทึกของ Hamilton
ย ในปีย ค.ศ.1700-1719 (พ.ศ.2243-2262) ร้อยเอกอเลกซานเดอร์ ฮามิลตัน (Captain Alexander Hamilton) นักเขียนผู้มีชื่อเสียงได้เดินทางมายังเกาะถลาง โดย
ฮามิลตันได้แต่งหนังสือชื่อ เรื่องราวใหม่ของอินดีสตะวันตก (New Account of the East Indies) ตามความคิดของศาสตราจารย์ Laughton
แล้วเป็นหนังสือสมัยใหม่ที่พอจะเทียบเคียงกับประวัติศาสตร์ของ Herodotus ได้เขาได้เขียนเรื่องเกาะถลางไว้ว่า
ย บริเวณที่มีการค้าขายกันทางด้านชายฝั่งเกาะจองซีโลน (Jonhceyloan) ซึ่งขึ้นกับสยามระหว่างเมืองมะริด (Mergui) และเกาะจองซีโลนนี้มีท่าเรือดีๆ
อยู่หลายแห่งสำหรับจอดเรือแต่ชายฝั่งทะเลจะมีประชาชยอาศัยอยู่น้อย เพราะมีโจรสลัดคอยรบกวน
บริเวณตอนปลายทางด้านเหนือของเกาะนั้นอยู่ห่างจากพื้นแผ่นดินใหญ่มากกว่า 6 ไมล์ย ย บริเวณระหว่างเกาะและพื้นแผ่นดินใหญ่นั้น
มีท่าเรือที่ดีอยู่ท่าเรือหนึ่งสำหรับหลบลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และทางด้านชายฝั่งตะวันตกของเกาะมีอ่าวป่าตอง เป็นท่าเรือสำหรับหลบลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ
เกาะแห่งนี้มีไม้ที่เหมาะสมสำหรับทำเสาเรือ
มีแร่ดีบุกมากแต่ประชาชนที่อยู่อาศัยไม่มีสิทธิ์ที่จะขุดแต่อย่างใดเพราะว่ารัฐบาลไทยได้ให้สิทธิ์ในการขุดแร่ดีบุกแก่เจ้าเมืองถลางซึ่งเป็นคนจีน
เจ้าเมืองถลางปกครองประชาชนอย่างกดขี่ขูดรีดเป็นอันมากทำให้มีฐานะร่ำรวย ส่วนประชาชนก็มีแต่ความยากจนลงเรื่อยๆ ดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย
และเกียจคร้านประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชายฝั่งก็มีการค้าเล็กๆ น้อยๆ กับเรือที่มาจากฝั่ง Choromandel Coastย
และอ่าวเบงกอลนอกจากนี้ฮามิลตันยังได้กล่าวถึงเรื่องช้างเผือกที่เขาได้พบหลายครั้งที่บางคลี ซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เกาะจองซีโลน
ว่ามีสีขาวนวลเหมือนกับช้างเผือกที่เขาได้เคยเห็นที่อยุธยา จึงเป็นที่เห็นกันได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในปี ค.ศ.1688 (พ.ศ.2231)
ทำให้การพัฒนาประเทศและการค้าขายกับต่างประเทศที่เคยเป็นมาในช่วง 30 ปีก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงนั้นหยุดชะงักไปและยังทำให้เกิดผลเสียต่อเกาะถลางอีก
กล่าวคือไม่มีเรือรบไว้ป้องกันชายฝั่ง ทำให้เกิดมีพวกโจรสลัดมลายูออกเที่ยวปล้นเรือสินค้า
เจ้าเมืองในอดีตที่แต่ก่อนเป็นคนชาวยุโรปก็เปลี่ยนเป็นคนจีนที่ขาดศีลธรรมมุ่งแต่กอบโกยแสวงหาผลประโยชน์ สิ่งที่น่าสนใจก็คือการกล่าวถึงอ่าวป่าตองของฮามิลตัน
(พันเอกเยรินีเสนอความเห็นว่า ฮามิลตันเป็นนักเขียนคนแรกที่กล่าวถึงอ่าวป่าตอง)
ซึ่งจะต้องเป็นที่รู้จักดีในหมู่นักเดินเรือมานานแล้วว่าเป็นบริเวณที่หลบลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อนที่ฮามิลตันจะได้ มาพบเรื่องราวต่างๆ
ที่เขาเขียนนี้ก็นับได้ว่าถูกต้องใกล้เคียงกับข้อเขียนของชาวยุโรปคนอื่นๆ ในช่วงที่เมืองหลวงของสยามยังอยู่ที่อยุธยา
ค.ศ.1179(พ.ศ.2322) บันทึกของ Dr.Koenig
ย นักเดินทางคนต่อไปที่เดินทางมาเกาะถลางคือย Dr.Koenigย นักพฤกษศาสตร์ที่มีชื่อเสียงชาวเดนมาร์กเขาเป็นลูกศิษย์ของลินเนียส (Linnaeus) ตั้งแต่ปี ค.ศ.1768
(พ.ศ.2311)ย เขาได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ เช่น ผู้ช่วยแพทย์ นักธรรมชาติวิทยาในอินเดีย ในปลายปี ค.ศ.1778 (พ.ศ.2321)
เขาได้เริ่มต้นการสำรวจทางวิทยาศาสตร์ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกรุงธนบุรี ในการเดินทางกลับอินเดียในปี ค.ศ.1779 (พ.ศ.2322)
เขาได้แวะพักที่เกาะถลางเป็นเวลาหลายเดือนซึ่งเขาได้ใช้เวลาในช่วงนี้สำรวจสัตว์และดอกไม้โดยได้ทำการสำรวจเกาะเล็กอื่นๆ
ที่อยู่ข้างเคียงด้วยความสนใจหลักของเขาคือเรื่องความเป็นมาของธรรมชาติดังนั้นเขาจึงไม่มีความสนใจในเรื่องอื่นๆเลย
แต่กระนั้นก็ตามเรื่องที่เขาเขียนก็ยังได้ให้ข้อมูลในเรื่องของภูมิศาสตร์ย และการเมืองของประเทศที่เขาไปเยือนย ย Dr.Koenigย

ถือได้ว่าเป็นผู้รู้คนแรกที่ได้ศึกษาเรื่องสัตว์และดอกไม้ของเกาะถลาง การเดินทางครั้งที่ 1 วันที่ 19 มีนาคม ค.ศ.1779 (พ.ศ.2322)ย Dr.Koenigย ย
เดินทางไปยังเกาะต่างๆที่อยู่ใกล้เคียงเกาะถลางโดนเรือชื่อบริสตอล (Bristol) ซึ่งผู้บังคับบัญชา คือ ร้อยเอกฟรานซิส ไลท์ (Francis Light) เจ้าเมืองปีนัง เขาได้เขียนไว้ว่า
เราได้ผ่านเกาะยาวใหญ่ (Pulo Pan Jang) และได้เดินทางตรงไปเรื่อยๆ ผ่านช่องแคบที่ไม่กว้างมากนักแห่งหนึ่ง เราได้พบหินรูปร่างแปลกๆ
จำนวนมากโผล่ขึ้นมาจากทะเลก้อนที่ใหญ่ที่สุดก็มีรูปร่างแปลกที่สุด เราได้จอดเรือตอนบ่าย 3 โมงที่เกาะยาว (Pullo Salang) ซึ่งประกอบด้วยเกาะ 2
เกาะเกาะหนึ่งเล็กกว่าอีกเกาะหนึ่ง
ย วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2322 ข้าพเจ้าได้ออกเดินทางไปยังโรงงานถลุงแร่ดีบุกตั้งแต่เช้าตอนบ่าย 4 โมงเย็น เราก็ได้มาถึงหมู่บ้านเล็กๆแห่งหนึ่ง คือ โรงเลื่อย (Ringย Luei)ย อีก 1 ชั่วโมงต่อมาเราก็มาถึง Kockren (คอเอน?) ในตอนเย็นข้าพเจ้าได้ไปที่โรงงานถลุงแร่เพื่อดูวิธีการในการถลุงแร่
ย วันที่ 25 มีนาคม 2322 ข้าพเจ้าได้ไปที่เหมืองแร่ซึ่งอยู่ห่างจากย Kockrenย ย ย หนึ่งส่วนสี่ไมล์ย ย ย ทางที่จะไปยังเหมืองนั้นเป็นป่าทึบ
ต่อจากนั้นเราก็ไปยังบริเวณแห่งหนึ่งซึ่งมีการนำดีบุกมาใช้
ย วันที่ 26 มีนาคม 2322 เราเดินทางกลับบ้านด้วยการข้ามภูเขาเวลาประมาณ 12 นาฬิกา ก็มาถึงท่าเรือ (Tarmah) ซึ่งในเวลานั้น ท่าเรือเป็นเมืองหลวงของภูเก็ต
ย วันที่ 28 มีนาคม 2322 ข้าพเจ้าได้ไปที่เกาะยาวน้อย (Pulluย Salang Minor) ด้วยเรือ ลูกเรือที่ไปด้วยต้องการไปตัดไม้เพื่อนำไปใช้กับเรือสินค้า ข้าพเจ้าได้พบสิ่งต่าง
ๆ ที่น่าสนใจจำนวนมาก ตอน 5 โมง เรือสินค้าของเราก็สามารถออกเดินทางได้
ย การเดินทางของเราต้องไปพบกับพายุแรงจัดใกล้บริเวณย (Nicobars) เนื่องจากเรือที่ใช้เดินทางครั้งนี้เป็นเรือเก่า
ทำให้ไม่มีความปลอดภัยที่จะเดินทางต่อไปจึงจำเป็นต้องเดินทางกลับถลางและมาถึงในวันที่ 30 เมษายน 2322 การเดินทางครั้งที่ 2
ย วันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2322 เราเดินทางมาถึงหมู่เกาะแห่งหนึ่ง
ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของแหลมหงาและอยู่ทางทิศใต้ของเกาะยาวเราได้ทอดเสมอที่เกาะมาลีและได้พบเรืออังกฤษ 2 ลำ เป็นของร้อยเอกเจมส์ สกอตต์ (Captain James
Scott) และร้อยเอกปีเตอร์ส์ย (Captainย Peters) แสดงว่า เกาะมาลีเป็นบริเวณที่มีเรือจำนวนมากแล่นผ่าน
ย วันที่ 1 พฤษภาคม 2322 ในตอนบ่าย ข้าพเจ้าได้ไปที่เกาะมะพร้าวหรือเกาะพร้าว (Koh Phrau)
ข้าพเจ้าสนใจบริเวณจุดสูงสุดของภูเขาเป็นอันดับแรกบริเวณนี้ประกอบด้วยหินที่สวยงามมากเหมือนหินที่มีหลายสีที่พบมากที่สุดคือ สีเทา นอกนั้นก็มีสีเขียว สีดำสีชมพู
หินเหล่านี้ไม่ได้ประกอบกันขึ้นเป็นก้อนหินขนาดใหญ่แต่อย่างใด เนื่องจากมีรอยแตกสีน้ำตาลปนแดงแยกหินออกเป็นส่วนต่างๆ ที่ไม่เสมอกัน
คนไทยใช้หินชนิดนี้เขียนตัวหนังสือบนกระดาษแข็ง พวกเขาทำได้โดยตัดหินออกเป็นแท่งเล็กๆ จำนวนมาก ยาวประมาณ 1 นิ้ว หนาประมาณครึ่งหนึ่งของก้านขนนก
ย วันที่ 3 พฤษภาคม ตอนเที่ยงวัน ข้าพเจ้าได้ออกไปที่เกาะมะพร้าว อีกครั้งหนึ่ง ก่อนอื่นข้าพเจ้าได้ไปที่กระท่อมของชาวมลายู
พวกเขาได้แสดงวิธีการปรุงอาหารจากปลิงทะเล ว่าทำได้โดยต้มปลิงทะเลในน้ำเกลือก่อน หลังจากนั้นก็นำไปวางบนที่ตั้งที่ทำจากไม้ไผ่ที่สูงประมาณครึ่งหนึ่งของคน
กว้างและยาว 6 ฟุต หลังจากนั้นก็จุดไฟให้ลุกสว่างเพื่อเผาและรมควันปลิงทะเล
ย วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2322ย ข้าพเจ้ามุ่งเดินทางไปยังเกาะขบ ซึ่งอยู่ห่างจากเรือของเราไปทางทิศเหนือ 1 ไมล์ ข้าพเจ้าไม่สามารถจะทำการสำรวจพันธุ์พืชต่างๆ ได้
เพราะว่าเรือโจรสลัดมลายู 7 หรือ 8 ลำได้แล่นมาถึง เราจึงมุ่งหน้าเดินทางไปยังท่าเรือ (Tarmah) ที่เราได้เคยไปอยู่มาแล้ว
ย วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2322ย ย เราเดินทางอยู่ระหว่างเกาะยาวใหญ่ (Pullu Panjang) และเกาะยาวน้อยและได้ไปไกลถึงเกาะฝรั่งเศส (เยรินี ว่าหมายถึง เกาะแพะ)
เรือเดินทางต่อไปไม่ได้ ดังนั้นจึงทอดเสมอจอดเรือ
ย วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2322ย ย ตอนบ่าย 4 โมงเย็นเราก็มาถึงท่าเรือ (Tarmah)
ย วันที่ 22ย พฤษภาคม พ.ศ.2322ย ย ข้าพเจ้าเดินทางไปสู่ Cockreu (โคกกลอย?)
โดยทางถนนซึ่งเต็มไปด้วยโคลนและบ่อบครั้งที่ถูกตัดขาดโดยแม่น้ำสายเล็กๆที่ไหลผ่านตามบริเวณที่เป็นป่าทึบ จะพบแรดอยู่ทั่วไป
ย วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2322ย ย ข้าพเจ้าเดินทางไปยังบริเวณแห่งหนึ่งในป่า ซึ่งถูกน้ำทะเลท่วมบ่อยครั้ง
ย วันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ.2322ย ย เสือตัวหนึ่งได้มายังที่พักของเราและคาบเอาห่านไป 1 ตัว ไปยังถ้ำของมันในป่า ซึ่งอยู่ห่างจากที่พักของเรา 200ย ย หลา
ย วันที่ 27-28 พฤษภาคม พ.ศ.2322ย ย ข้าพเจ้าทำการสะสมแมลงต่อไป ตอนเย็นเจอช้างป่าตัวหนึ่งข้าพเจ้าจึงหลบหนีเอาตัวรอด
ย วันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2322ย ย เราเดินทางไปยังเรือของเราที่ท่าเรือ แต่การเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบากมาก
เพราะมีต้นไม้จำนวนมากลอยน้ำขวางทางอยู่โดยต้นไม้เหล่านี้ถูกพายุพัดหักลงมา
ย วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2322ย ย ย ข้าพเจ้าเดินทางไปยังเกาะยาวใหญ่ ซึ่งอยู่ห่างจากเกาะยาวน้อยไม่มากนัก เกาะยาวใหญ่นี้มีขนาดใหญ่เป็น 2
เท่าของเกาะยาวน้อยและตั้งอยู่ในลักษณะที่ขนานกับเกาะถลางตามแนวจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือไปยังทิศตะวันตกเฉียงใต้
หลังจากน้ำลดแล้วเราก็เดินทางกลับไปยังเรือซึ่งจอดอยู่ห่างจากเกาะยาวใหญ่ถึง 3 ไมล์
ย วันที่ 1-2 มิถุนายน พ.ศ.2322 ข้าพเจ้าจึงมีโอกาสที่จะส่งข่าวเรื่องความเป็นอยู่ของข้าพเจ้าให้เพื่อนที่ชายฝั่งอ่าวเบงกอลทราบได้ ทั้งนี้เพราะว่ากัปตันปีเตอร์ย ย
(Captainย Peters)ย จะเดินทางไปที่นั่น
ย วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2322 กัปตันปีเตอร์รับจดหมายจากข้าพเจ้า เรือของเขาได้บรรทุกดีบุกจากผู้บังคับการเรือของเรา
เรือได้ออกเดินทางจากท่าเรือในเวลาบ่ายเพื่อมุ่งไปยังจุดหมายปลายทาง
ย วันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ.2322ย ย ข้าพเจ้าเดินทางไปยังเกาะยามูย (Pullu Jambu) ซึ่งเป็นบริเวณที่มีลักษณะเป็นเกาะ
แต่โดยความเป็นจริงแล้วควรเรียกว่าแหลมมากกว่า สาเหตุที่บริเวณนี้กลายเป็นเกาะเนื่องจากว่าเวลาน้ำท่วมสูง บริเวณแห่งนี้จะถูกแยกจากเกาะถลาง
ย เกาะแห่งนี้อยู่ด้านเดียวกันกับเกาะยาวโดยเมื่อจะเดินทางไปยังท่าเรือนั้น เกาะแห่งนี้จะอยู่ทางด้านขวามือ เกาะยามู ประกอบไปด้วยภูเขาขนาดเล็ก 2 ลูก
สูงประมาณ พื้นที่ระหว่างภูเขา 2 ลูกนี้เป็นหุบเขา บริเวณด้านหน้าของเกาะแห่งนี้มีต้นไม้สูงจำนวนมากบริเวณหุบเขามีลักษณะเป็นเนินเขา มีหญ้าขึ้นปกคลุมไม่รกนัก
แต่ไม่มีต้นไม้ เมื่อมองจากระยะไกลจะเป็นทิวทัศน์ที่สวยงามมาก อย่างไรก็ตามหญ้าที่ว่านี้สูงมากเท่ากับความสูงของคน และยังมีอ้อยอยู่ชนิดหนึ่งการมีไม้ไผ่และอ้อย
ทำให้ช้างมาอาศัยในเกาะแห่งนี้ดังนั้นใครก็ตามที่เข้ามายังป่าบริเวณนี้จะได้เห็นทางเดินของช้าง มีคนบอกข้าพเจ้าว่ามีช้างเผือกอยู่ 1 ตัว
อาศัยอยู่ในบริเวณนี้กับลูกของมัน โดยลูกช้างนี้เป็นช้างธรรมดา แต่ข้าพเจ้าไม่กล้าที่จะเสี่ยงชีวิตเพื่อพิสูจน์ว่าคำยืนยันดังกล่าวเป็นความจริงหรือไม่
ย วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ.2322ย ย หลังจากที่รับประทานอาหารเช้า ข้าพเจ้าได้ออกไปดูที่ซ่อนตัวของแรด แรดที่ว่านี้จะมาที่เกาะยามูเป็นครั้งคราว
ย วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ.2322ย ย ข้าพเจ้าได้ไปบริเวณที่ชายฝั่งของเกาะ พบเห็นปะการังมีอยู่มากมายตอนเย็นมีคนมารับข้าพเจ้าเดินทางไปยังเรือของกัปตันเวลล์
ซึ่งเพิ่งจะเดินทางมาจากเกาะสุมาตรา

ย วันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ.2322ย ย ข้าพเจ้าได้ไปดูพืชชนิดหนึ่งซึ่งคนไทยนิยมกินกัน ลำต้นของมันมีสีแดงเข้ม พวกเขาเรียกพืชชนิดว่า Kalch (เยรินี ว่าอาจจะเป็นข่า ไพล เปราะ หรือ เว่ว-บุกง) ช้างชอบกิน Kalchย มาก
ย ในตอนบ่าย ข้าพเจ้าให้คนรับใช้และคนไทยไปนำตัวบิ้งมาให้ดู พวกเขาบอกว่าตัวบิ้งนี้สามารถที่จะขุดรูอยู่ใต้ดินในระดับลึก 1 ฟุต
บริเวณที่ชอบมากได้แก่บริเวณที่ช้างมาถ่ายมูลทิ้งไว้ ในตอนเย็นพวกเขาก็กลับมาพร้อมด้วยบิ้ง 15 ตัว มีขนาดใหญ่แตกต่างกัน
พวกคนไทยก็นำตัวบิ้งไปล้างน้ำแล้วจึงทอดกินด้วยความเอร็ดอร่อย และได้ชวนพวกเรากินด้วย โดยบอกว่ารสชาติดีมาก ผู้บังคับการเรือของเราได้ทดลองกิน
เขาบอกว่าเป็นอย่างที่คนไทยพูดจริง ข้าพเจ้าแน่ใจว่าตัวบิ้งนี้มีไขมันมาก
ย วันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2322ย ย ข้าพเจ้าได้เตรียมตัวตั้งแต่เช้าเพื่อเดินทางไปเมืองท่าเรือ ในตอนบ่ายข้าพเจ้าได้เดินทางไปเกาะยามูด้วย โดยใช้ระยะเวลาสั้นๆ
ในการไปเกาะยามูครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ดูต้นโกฏสอ และนกกระฮาง
ย วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2322ย ย
ความเป็นอยู่ไม่ค่อยจะปลอดภัยนักสำหรับชาวยุโรปในช่วงเวลาสุดท้ายของการอยู่ที่นี่เพราะว่าได้เกิดการขัดแย้งกันขึ้นระหว่างผู้บังคับการเรือชาวอังกฤษและเจ้าเมืองถ
ลาง ข้าพเจ้าถูกตามให้กลับไปที่เรือ ก่อนที่ข้าพเจ้าจะกลับไป ก็ได้สำรวจต้นไม้ต่างๆ
พ่อค้าชาวจีนซึ่งอยู่ในบริเวณเมืองท่าเรือได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่ามีการค้นพบดีบุกบนยอดเขาสูง
เนื่องจากฝนได้ตกลงมาชะดินทำให้สามารถหาดีบุกได้แล้วก็นำไปยังโรงถลุงแร่ หญิงชราผู้นี้ได้รับดีบุกกลับคืนมาเศษสี่ส่วนห้าของดีบุกที่นำไป
เพราะว่าเป็นธรรมเนียมของบริเวณนี้ ที่จะต้องจ่ายค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของโรงถลุงแร่เศษหนึ่งส่วนห้าสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการถลุงแร่
แต่ก่อนนี้การค้นหาดีบุกในเกาะยาวใหญ่ก็ใช้วิธีการดั้งเดิมแบบที่กล่าวมาไม่มีการขุดกันเหมือนในบริเวณเมืองท่าเรือ
นอกจากนี้ดีบุกก็มีไม่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชนจำนวนมากยึดเป็นอาชีพได้ ยิ่งกว่านั้นยังมีโจรสลัดมลายูออกปล้นฆ่าประชาชนเหล่านี้
ทำให้ต้องหลบหนีภัยโจรสลัดไปอยู่ที่อื่น ทางด้านชายฝั่งมลายูนั้นประชาชนยังใช้วิธีการค้นหาดีบุกแบบดั้งเดิมอยู่ จึงไม่มีการขุดดีบุกเหมือนกับที่นี่
ย วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2322 วันนี้ข้าพเจ้าอยู่ที่ที่ทำการของกัปตันไลท์และเราก็กล้าพอที่จะเดินทางเข้าป่าลึก
เพราะว่าคนจำนวนมากที่ได้เดินทางไปกับเรานั้นมีอาวุธไปด้วย เราเดินทางลึกเข้าไปเรื่อยๆบริเวณนี้เป็นป่าทึบ มีต้นไม้สูงๆ จำนวนมาก
บนพื้นดินเต็มไปด้วยผลไม้ซึ่งหล่นลงมาและเราก็ได้เก็บติดตัวไปบ้าง
ย วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2322ย ข้าพเจ้าขอเรือกัปตันไลท์ 1 ลำ และคนพายเรือจำนวนหนึ่ง
เราพายเรือไปตามลำธารที่อยู่เชิงเขาสิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าประหลาดใจมากก็คือข้าพเจ้าได้ต้นหมาก 2 ชนิด คือ หมากขาวและหมากแดง โดยในบริเวณนี้มีต้นหมากทุกชนิด
ย วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2322 ข้าพเจ้าป่วยเป็นโรคท้องเสียอย่างแรง นอกจากยังมีไข้และอ่อนเพลียเกิดความวิตกกังวลกันว่าข้าพเจ้าอาจถึงตายได้
ข้าพเจ้าตัดสินใจเดินทางไปกับเรือของกัปตันสกอตต์ (Captain Scott) ซึ่งกำลังมุ่งหน้าไปยังมะละกา
ย ดังนั้นจึงจบเรื่องการเดินทางมาเยือนถลางของ Dr.Kocnig ซึ่งมีประโยชน์มาก
เขาเดินทางไปถึงมะละกาโดยปลอดภัยและได้เดินทางต่อไปยังเคดาห์โดยแวะสถานที่ต่างๆ
หลายแห่งในระหว่างเดินทางในที่สุดเขาก็เดินทางไปถึงอินเดียซึ่งเขาเสียชีวิตที่ Jagernatiporoum ในวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ.1785 (พ.ศ.2328) โดยมีอายุรวมได้ 57 ปี
ถึงแม้ว่าเขาจะได้เขียนถึงสภาพการณ์ทางสังคมของถลางเพียงเล็กน้อยก็ตามแต่ข้อสังเกตของเขาเกี่ยวกับเมืองท่าเรือ เกาะต่างๆย ย
ที่อยู่ใกล้คียงการทำเหมืองแร่ดีบุกในเวลานั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากเราได้รู้ว่าในสมัยนั้นโจรสลัดมลายูได้คุกคามอย่างต่อเนื่องย
ทำให้การทำเหมืองแร่ดีบุกบริเวณเกาะยาวใหญ่ต้องหยุดลง ยิ่งกว่านั้นเรายังได้รู้ว่าประชาชนได้รับสิทธิในการทำเหมืองแร่ดีบุก
โดยต้องจ่ายเศษหนึ่งส่วนห้าเป็นค่าใช้จ่ายในการถลุงและต้องจ่ายอีกเศษหนึ่งส่วนสี่ของผลิตผลสุทธิที่ได้มาแก่เจ้าเมือง
ซึ่งจะได้ส่งต่อไปยังเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดที่พังงา และตะกั่วป่า เพื่อนำไปยังเมืองหลวงของสยามตามเส้นทางที่จะได้บรรยายต่อไป
ส่วนการถลุงแร่โดยชาวจีนซึ่งมาตั้งถิ่นฐานกันมากที่เกาะถลางนั้น
ชาวจีนจะนำผลิตผลที่ได้นี้ส่งออกไปยังต่างประเทศดีบุกก็ยังถูกส่งออกโดยชาวยุโรปด้วยเป็นข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่า
การผูกขาดดีบุกที่เป็นอยู่ในสมัยอยุธยาไม่ได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาทำกันอีกในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือถ้ายังคงมีอยู่ก็เป็นในลักษณะที่ไม่มีระเบียบแบบแผน
ย DR. Kocnigย ย ไม่ได้เขียนถึงขี้ปลาวาฬ เป็นไปได้ว่า เนื่องมาจากเขาไม่ได้ไปยังบริเวณชายฝั่งตะวันตกของเกาะถลาง
เป็นบริเวณที่มีขี้ปลาวาฬมากนอกจากนี้เขายังได้เขียนถึงการที่เขาได้พบแรด เสือ ช้าง จำนวนมาก และแม้กระทั่งช้างเผือก สัตว์เหล่านี้หายาก ยิ่งขึ้นหลังจากเวลานั้นมา
ในเรื่องที่ว่ามีการทำดินสอกระดาน ชนวนที่เกาะมะพร้าวนั้น ข้าพเจ้าไม่ต้องการที่จะกล่าวถึง
ที่น่าเสียดายก็คือว่าผู้เขียนไม่ได้เขียนถึงเมืองท่าเรือมากมายนักเมื่อเทียบกับเรื่องราวที่นักเขียนคนอื่นเขียนทั้งที่เมืองท่าเรือเป็นเมืองที่มีความสำคัญมากในเวลานั้น
แต่เราก็ต้องยอมรับว่าเรื่องราวที่เขาได้บันทึกไว้นั้นทีรายละเอียดที่น่าสนใจเป็นพิเศษของเกาะถลาง นับตั้งแต่ที่ฮามิลตันได้เขียนไว้โดยเป็นเวลาเพียง 2-3 ปี
หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาในปี ค.ศ.1767 (พ.ศ.2310) และการย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่กรุงธนบุรีในปี ค.ศ.1768 (พ.ศ.2311)
ย บันทึกเหตุการณ์ในเมืองถลาง ก่อน ค.ศ.1782
ย (พันเอกเยรินี ได้ตัดทอนข้อความบางส่วนมาจากเอกสารที่เขียนขึ้นโดยข้าราชการของท้องถิ่นใน ค.ศ.1841 (พ.ศ.2384)
โดยได้เขียนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนค.ศ.1782 (พ.ศ.2325) เพื่อทำให้ข้อเขียนเรื่องประวัติศาสตร์เมืองถลางมีความสมบูรณ์)
ย ถลางมีเจ้าเมืองที่เป็นพี่น้องกันอยู่ 2 คน เกิดจากบิดาเดียวกันแต่ต่างมารดากัน คนหนึ่งชื่อ จอมร้าง อยู่ที่บ้านเคียนและเป็นเจ้าเมืองถลาง
ได้แต่งงานกับหญิงหม้ายชาวมลายูซึ่งหนีมาจากเคดาห์ (Kedah) จอมร้างมีบุตรชาย 2 คน บุตรสาว 3 คน บุตรสาว 2
คนของจอมร้างในภายหลังได้เขียนเกียรติยศที่สูงยิ่งซึ่งจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไปบุตรชายคนโตได้เป็นเจ้าเมืองในภายหลัง อีกคนหนึ่งคือ
จอมเฒ่าอยู่ที่บ้านดอนมีความกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี
แต่หลังจากนั้นความสงบในเมืองถลางก็สิ้นสุดลงย หลังจากที่จอมสุรินบ้านลิพอนได้ก่อการกบฏและถูกประหารชีวิตไปโดยคำสั่งของกรุงศรีอยุธยาก็ไม่มีคนที่มีความสา
มารถพอที่จะปกครองเมืองถลางได้ ทางกรุงศรีอยุธยาได้ส่งคางเซ้ง (Khang Seng) มาเป็นเจ้าเมือง ต่อมาจอมร้างได้เป็นเจ้าเมืองถลางแทน
ย หลังจากที่จอมร้างตายลง บุตรชายคนโตก็ได้เป็นเจ้าเมืองถลาง ต่อมาก็ถูกคนร้ายยิงตาย ถลางจึงปราศจากเจ้าเมือง ด้วนเหตุนี้ ชาวมลายูที่มาจากเคดาห์
จึงตั้งตนเป็นเจ้าเมือง แต่ในไม่ช้าชาวเมืองถลางก็ก่อการจลาจลโดยตั้งค่ายรบที่บ้านไม้ขาว บ้านสาคู และตั้งรอ?(Tang-ro)
สามารถขับไล่พวกมลายูออกไปได้เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นก่อนหรือหลัง ค.ศ.1780 (พ.ศ.2323) ไม่นานนัก เป็นเหตุให้เกิดความคลาดเคลื่อนในข้อเขียนเกี่ยวกับถลางของ

Horsburgh ที่ว่าเกาะถลางตกอยู่ใต้อำนาจของเคดาห์ (Kedah) จนกระทั่งค.ศ.1810(พ.ศ.2353)
หลักฐานต่างๆที่เราได้เสนอไปแล้วแสดงให้เห็นว่าข้อเขียนดังกล่าวขาดความน่าเชื่อถือและผู้เขียนก็ไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ด้านการเมืองของเคดาห์นั้น
นหลังจากก่อตั้งได้ไม่นานนักก็เป็นเมืองขึ้นของประเทศสยามมาตลอด ยกเว้นช่วงเวลาสั้นๆที่กองการจลาจลขึ้น
ซึ่งก่อเป็นผลทำให้ทางฝ่ายประเทศไทยทำการควบคุมเคดาห์อย่างเข้มแข็งมากขึ้น ในระหว่างนั้นหม่อมศรีภักดีซึ่งเป็นบุตรของ
จอมนายกองเจ้าเมืองตะกั่วทุ่งได้แต่งงานกับจัน บุตรสาวคนโตของจอมร้างบ้านเคียนและมีบุตร 2 คน หม่อมศรีภักดีตายในช่วงเวลาใกล้ค.ศ.1785 (พ.ศ.2328)
ในช่วงเวลาที่จะสิ้นปีนั้น
ท่านผู้หญิงจันซึ่งเป็นวีรสตรีของเมืองถลางเป็นภรรยาของเจ้าเมืองถลางซึ่งแสดงให้เห็นว่าหม่อมศรีภักดีจะต้องปกครองเมืองถลางอยู่ระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะเสียชีวิตไป
และจุดนี้ข้าพเจ้าจะขอโต้แย้งกับประวัติศาสตร์ของเมืองถลางที่เป็นอยู่
ย ภูเก็ตแต่ก่อนนี้เป็นเมืองที่สำคัญย ต่อมาได้ถูกรวมเข้ากับถลางเจ้าเมืองคนแรกคือ หลวงภูเก็ต (Khang Khot) และต่อมานายศรีชาติที่ซึ่งเป็นผู้ดูแลได้เป็นพระยาภูเก็ต
เมืองหลวงคือท่าเรือ เป็นเมืองเล็กๆที่มีความสำคัญมาก ตั้งอยู่ห่างจากสายน้ำเล็กๆชื่อเดียวกัน ห่างไประยะทาง 1 ไมล์ครึ่ง มีชุมชนขนาดใหญ่ของชาวโปรตุเกสอยู่ที่นี่
มีถนนที่ทำด้วยอิฐขนาดใหญ่ มีบ้านกว้างขวางใหญ่โตของชาวยุโรปสำหรับอยู่พักอาศัยขณะที่จอดเรืออยู่ที่ท่าเรือ เขตแดนระหว่างภูเก็ตและถลางเป็นดังนี้
ย ทิศตะวันตก หินชายปลายตะโหนด (หาดสุรินทร์)
ย ทิศตะวันออก เกาะมะพร้าว อ่าวตุ๊กแก แหลมหงา แหลมพับผ้า ขึ้นกับเมืองภูเก็ต ตลอดออกไปยังเกาะยาว เกาะอลัง เกาะกล้วย แหลมยามู เกาะแรด เกาะนาคา
เกาะระวะ เกาะปาโญ้ย เกาะชงำ อ่าวพารา เกาะยาหนัด เกาะคูลาครด(?) ไปถึงแหลมคอเอน ปากคลองบ้านด่านหยิก แหลมปากพระท่าข้ามน้ำหมอนและปากพระ
ซึ่งแยกภูเก็ตออกเมืองตะกั่วทุ่ง ช่องปากพระเป็นแนวแบ่งเขตแดนระหว่างตะกั่วทุ่งและถลาง
ย จากเอกสารที่เรามีอยู่ มีข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับเมืองตะกั่วทุ่ง ซึ่งจะขอกล่าวโดยย่อดังนี้
ย ตะกั่วทุ่งในช่วงปีสุดท้ายของกรุงศรีอยุธยาเจ้าพระยาอินทวงษาได้มาเลือกสถานที่เพื่อจะสร้างบ้านเรือนของตนเองแต่ก็ยังไม่ได้เริ่มต้นแต่อย่างใดก็ตายเสียก่อน
ย ในปี ค.ศ. 1768 (พ.ศ.2311) พระยาตากได้ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ได้ส่งข้าราชการระดับสูงตำแหน่งเจ้าพระยาและพระยามาประจำที่นี่
ข้าราชการเหล่านี้ได้สร้างบ้านเรืออาศัยอยู่ที่ช่องปากพระ
ย ข้าราชการเหล่านี้ก็มีพระยาธรรมไตรโลก เจ้าพระยาภาราชนิกุล พระยาพิพิธโภไคย
(หลักฐานช่วงนี้แตกต่างจากหลักฐานที่กลุ่มผู้สนใจประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตค้นคว้าไว้ คือ เจ้าพระยาอินทวงษา เป็นพระสหายของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ได้โปรดเกล้า ฯ ให้มาดูแลฝั่งตะวันตกต่างพระเนตรพระกรรณตั้งแต่เมื่อโปรดเกล้า ฯ สถาปนาเจ้าพระยานคร
ไปครองนครศรีธรรมราชส่วนพระยาธรรมไตรโลกและพระยาพิพิธโภไคย เป็นทหารของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ทรงโปรดเกล้า ฯ
ให้มาปราบเจ้าพระยาอินทวงษาในปี พ.ศ.2328 : สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์)
ย ภาษีและค่าธรรมเนียมที่เก็บจากเหมืองและผลิตผลอื่นรวมทั้งสินค้าต่างประเทศที่มาขึ้นที่เกาะถลางถูกส่งไปที่ตะกั่วทุ่ง แล้วส่งต่อไปที่ตะกั่วป่าจากตะกั่วป่า
สิ่งของจำพวกแร่ดีบุก ผ้าต่างๆ อาวุธปืน ถูกนำบรรทุกข้ามเขาโดยผ่านช่องทางเขาศก ต่อไปยังท่าพนมทางด้านตะวันออก
แล้วก็นำลงเรือไปตามคลองพนมไปสู่ไชยาแล้วก็เดินทางสู่กรุงศรีอยุธยาโดยทางเรือต่อไป การเดินทางเส้นทางนี้ใช้กันมาเป็นระยะเวลายาวนานมาก
จนกระทั่งมีการรุกรานจากพม่าในปีค.ศ.1786 (พ.ศ.2329) การเดินทางตามเส้นทางดังกล่าวไม่สามารถทำได้อีกต่อไปเป็นระยะเวลาที่นานมาก
จึงได้มีการหาเส้นทางอื่นในการติดต่อกับส่วนกลาง
ย 2.ช่วงระยะเวลาที่ 2 ค.ศ.1782-1851 (พ.ศ.2325-2394)
ย ข้าพเจ้าได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในตอนแรกของข้อเขียนชิ้นนี้ไว้แล้วว่า การเปลี่ยนแปลงราชวงศ์ในปี ค.ศ.1782 (พ.ศ.2325) มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านบริหาร
กรมท่าหมดอำนาจในการควบคุมเกาะถลางและคาบสมุทรมลายู กรมกลาโหมเป็นฝ่ายควบคุมดูแลอย่างที่เคยเป็นมา
และเป็นเช่นนี้จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงการบริการในปีค.ศ.1893 (พ.ศ.2436)
ย การมีเจตนารมณ์ที่จะให้ประชาชนได้รับรู้สิ่งต่างๆ มากขึ้นกว่าเดิม
นับตั้งแต่เวลาที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชขึ้นครองราชย์ไม่ได้มีประโยชน์เฉพาะแต่ประชาชนไทยเท่านั้น
แต่ยังมีประโยชน์ต่อชาวต่างประเทศที่ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอีกด้วย เพราะเหตุว่าในสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
มีการขัดขวางการเผยแพร่ศาสนาคริสต์อย่างหนัก คณะผู้เผยแพร่ศาสนาจำต้องล้มเลิกการทำงานลงในปลายปีค.ศ.1782 (พ.ศ.2325) อย่างไรก็ตาม Josep Coude
ได้อยู่ที่ถลางต่อไปอีกช่วงหนึ่ง เขาได้พบผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์จำนวนมากซึ่งต้อนรับเขาด้วยความยินดีย ย
ข้าพเจ้าคิดว่าคนเหล่านี้ส่วนมากคือพวกลูกครึ่งโปรตุเกสและชาวยุโรปชาติอื่นๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองท่าเรือ กับลูกหลานของคนไทยในบริเวณนี้
ที่ได้รับการสอนศาสนาในช่วง ค.ศ.1671-1673 (พ.ศ.2214-2217) จากพระในคริสต์ศาสนาทั้ง 2 นิกายที่ได้เดินทางมาเยือนเกาะถลาง
ย ในเวลาต่อมา Coude ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น Bishop ประจำที่กรุงเทพฯ เขาได้เดินทางกลับมาเยี่ยมเยือนชาวคริสต์อีกครั้งหนึ่งที่ถลางและตะกั่วทุ่ง
โดยเดินทางข้ามคาบสมุทรมลายู ซึ่งจะย่นระยะเวลาการเดินทางได้ 8-10 วัน (แน่นอนว่าเป็นเส้นทางที่ผ่านช่องทางเขาศก)
แต่การเดินทางตามเส้นทางสายนี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก Coude เกิดอาการป่วยหนักและตายในขณะที่กำลังเดินทางในวันที่ 8 มกราคมค.ศ.1785 (พ.ศ.2328)
ย การเดินทางมาถลางของกัปตันฟอเรสต์(Captainย James Forrest) นับว่ามีความสำคัญมาก ของเขาได้ให้รายละเอียดที่มีคุณค่าในเรื่องภูมิประเทศท้องถิ่น
ทรัพยากรธรรมชาติ การค้าขาย การบริหารชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน งานเขียนของเขาเขียนขึ้นในช่วงทีมีเหตุการณ์ต่างๆเกิดขึ้นมากที่สุด
ความถูกต้องของข้อมูลที่เขาเขียนขึ้นทำให้เราสามารถตรวจสอบและเสริมเหตุการณ์ต่างๆในบันทึกของท้องถิ่นที่ยังขาดความสมบูรณ์ได้ เนื่องจากว่าเขาเป็นผู้สังเกตที่ดี
เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ที่ตรงไปตรงมา
ย หลังจากที่อ่านงานเขียนของกัปตันฟอเรสต์แล้วทุกคนจะต้องเสียดายที่ว่าเขาไม่มีโอกาสเดินทางไปยังเมืองต่างๆที่อยู่บนผ่นดินใหญ่ฝั่งตรงกันข้ามเกาะถลาง
ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลต่างๆที่มีคุณค่าที่ยังเป็นที่ไม่รู้กันอีกมากเขาได้กล่าวถึงเมืองถลางไว้ดังนี้
1.ย ที่ตั้งของเกาะ เกาะแจนซีลัน (Jan Sylan) ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของอ่าวเบงกอล ถูกแบ่งออกจากฝืนแผ่นดินใหญ่ โดยคอคอดที่เป็นหาดทรายยาว 1 ไมล์
กว้างเศษหนึ่งส่วนสองไมล์ เวลาน้ำขึ้นสูงจะมองไม่เห็นคอคอดนี้ เพราะจะถูกน้ำท่วม ทางตอนเหนือของเกาะมีท่าเรือที่ดีเยี่ยมแห่งหนึ่ง คือท่าเรือปากพระ Pakย Phrah
2.ย ชื่อ Jan Sylan มาจากคำว่า Ojong Sylan (แหลมซีลัน) เนื่องจากทางตอนใต้มีลักษณะเป็นแหลมที่ยื่นออกไปในทะเลเล็กน้อย
ชื่อที่ได้มาก่อนที่จะเป็นเกาะแยกออกจากพื้นแผ่นดินใหญ่อย่างที่เห็นกันในปัจจุบันนี้ คำว่า Ojong Sylanย ย เป็นคำภาษามลายูแปลว่าแหลม

เหตุที่ภาษามลายูมีความสำคัญก็เนื่องจากประชาชนที่อาศัยอยู่พูดภาษามลายูแต่จากการพิจารณาดูแล้วถลางเป็นเกาะ
3.ย เกาะที่อยู่ใกล้เคียงย มีเกาะเล็กๆอยู่หลายเกาะที่อยู่ติดกับเกาะแจนซีลัน เกาะเหล่านี้มีเส้นรอบวงตั้งแต่ 1-6 ไมล์ เกาะยาวใหญ่
เป็นเกาะที่สวยงามอยู่ห่างออกไปทางตะวันออก 16 ไมล์ ยาว 23 ไมล์ กว้าง8 ไมล์
สูงจากระดับน้ำทะเลพอประมาณมีความลาดชันเล็กน้อยจากตอนกลางของเกาะไปสู่ชายฝั่งริมทะเล
4.ย ภูเขาและท่าเรือเกาะแจนซีลัน มีแต่ภูเขาทีมีความสูงปานกลางและที่สามารถคาดคะเนได้จากขนาดของเกาะคือไม่มีแม่น้ำ
มีแต่สายน้ำเล็กๆไหลจากตอนในของเกาะสู่ทะเล บริเวณชายฝั่งทะเลยังถูกปล่อยให้อยู่ในสภาพธรรมชาติ
ข้าพเจ้าคิดว่าที่ทำเช่นนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการปกป้องการรุกราน และการเดินทางด้วยเรือขนาดเล็กไปยังบริเวณที่ราบตอนกลางของเกาะซึ่งมีการปลูกข้าวกันมาก
5.ย ท่าเรือ นอกจากท่าเรือที่ช่องปากพระที่กล่าวมาแล้ว ยังมีท่าเรืออีก 2 แห่ง คือที่บริเวณทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะแห่งหนึ่ง
(เยรินีมีความเห็นว่าคือบริเวณอ่าวป่าตอง)
และอีกแห่งหนึ่งเป็นเกาะเล็กๆเชื่อมต่อกับเกาะแจนซีลันได้ในเวลาน้ำทะเลขึ้นยังไม่สูงระยะห่างระหว่างเกาะเล็กๆแห่งนี้กับเกาะแจนซีลันเป็นระยะทางที่สามารถข้างก้อนหินกันได้ บริเวณนี้มีถนนดี
6.ย บ้านท่าเรือ ทางตอนใต้ของเกาะเล็กๆ ที่ใช้เป็นท่าเรือนั้น เป็นบริเวณปากแม่น้ำท่าเรือ จากปากแม่น้ำนี้เราสามารถเดินทางไปสู่หมู่บ้านท่าเรือได้
หมู่บ้านนี้มีประชาชนอาศัยอยู่ประมาณ 80 หลังคาเรือนกัปตันฟอเรสได้เขียนไว้ว่า หลังจากที่ต้องประสบกับความลำบากในการเดินทางไปตามลำน้ำที่แคบมาก
ในช่วงตอนบนของสายน้ำต้องใช้เรือเล็กในการเดินทางเท่านั้นนอกจากนี้กระแสน้ำยังไหลเชี่ยวมากเราก็ยังมาถึงหมู่บ้านท่าเรือ ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระยาพิมลเจ้าเมืองถลาง
เมื่อข้าพเจ้าได้ไปพบเจ้าเมืองคนนี้ในปีค.ศ.1784 (พ.ศ.2327)มีผู้ช่วยหรืออาจจะเป็นผู้ร่วมงานก็ได้อยู่ 3คนคือพระยาทุกรราช พระยาสุรินทรราชา และพระยาสังการักษ์
บุคคล 3 ท่านนี้ มีลูกน้องอยู่ท่านละ 60 คน บุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลทีมีอำนาจสูงสุดในชุมชนเนื่องจากได้รับท่าตอบแทนน้อย จึงขูดรีดประชาชน อาวุธที่คนเหล่านี้ใช้คือ
ปืนคาบศิลา ดาบปลายปืน ดาบและกริช
7.ย เมืองและหมู่บ้าน เมืองหรือหมู่บ้านในเกาะมี ท่าเรือ บ้านเคียน (Bankian) บ้านดอน (Bandon) ปากพระ (Pakra) บ้านนาใน (Banay) บ้านลิพอน Ban Li-Phon)
บ้านท่ายาง (Tha-Yang) บ้านชายทะเล (Cโ hai Thale) บ้านโคกยางย ย ย (Ban Khok-Yank)ย บ้านบางกะเทา (Baqn Bang-Kathau) บ้านกะรน (Ban Karon)
บ้านบางครอง (Bang-Khrong) บ้านสาคู(Ban-Sakhu) บ้าระระเงง (Ban Ra-ngeng) บ้านผักฉีด (Pank-chet) Tallong บ้านป่าตอง (Patong)
ประชาชนทั้งหมดมีประมาณ 12,000 คน
8.ย การเดินทางไปตามพื้นที่ตอนใน เราเดินทางไปยังพื้นที่ตอนในอีก 8 กิโลเมตรจากท่าเรือ ตามแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือ
เพื่อที่จะไปยังบ้านอีกหลังหนึ่งของพระยาพิมล บ้านของพระยาพิมลทั้งหลังทำด้วยไม้ขนาดใหญ่ หลังคามุงด้วยปาล์มเช่นเดียวกับบ้านในประเทศมาเลเซีย
(ตามความคิดของผู้เขียนบริเวณที่เป็นบ้านของพระยาพิมลคือบริเวณบ้านดอน) กัปตันฟอเรสได้เขียนถึงการเดินทางไว้ดังนี้ โ ข้าพเจ้าไปกับกัปตันเจมส์สกอต
(Captain James Scott) ซึ่งมาค้าขายอยู่ที่เมืองบท่าเรือ เรือของเขาจอดอยู่ที่ท่าเรือปากพระ เราเดินทางด้วนเท้าไปตามทางเดินแคบๆซึ่งปูด้วยหินที่ราบเรียบ
ทางเดินนี้มีรอยเท้าช้างเต็มไปหมดบริเวณที่เดินทางผ่านก็เป็นป่า เมื่อเดินทางจากท่าเรือมาได้ 2 ไมล์ เราก็มาถึงทุ่งโล่ง ซึ่งประชาชนใช้ทำนาปลูกข้าว
น้ำที่ใช้ในการทำนาก็บริบูรณ์ เราใช้เวลาในการเดินทางไป 3 ชั่วโมง ก็มาถึงยังบ้านของเจ้าเมืองบ้านหลังนี้กว้างขวางกว่าบ้านที่ท่าเรือและมีระยะทางห่างกัน 7 ไมล์
ในสวนของเจ้าเมืองปลูกมะนาว ส้ม chysong บุตรชายของชาวจีน ซึ่งข้าพเจ้าอาศัยอยู่ด้วยเล่าว่าเกาะแจนซีลันมีความอุดมสมบูรณ์เพราะปลูกพืชผลไม้เมืองร้อนได้ดี
อากาศค่อนข้างเย็น เขายังได้เขียนต่อไปอีกว่า โ เจ้าเมืองเลี้ยงอาหารค่ำแก่เราอย่างดี โดยที่ท่านไม่ได้รับประทานร่วมกับเรา ในการสนทนาร่วมกับเรานั้น
ท่านไม่ได้พูดภาษามลายู แต่ใช้ล่ามที่สามารถพูดภาษาโปรตุเกสได้ เครื่องดื่มก็มีกาแฟและน้ำผลไม้ หลังอาหารค่ำก็มีรายการบันเทิงโดยนักดนตรี 3 คน
เครื่องดนตรีเป็นประเภทที่ใช้สายเหมือนกับเครื่องดนตรีของชาวจีนที่เมืองกวางตุ้งโ
9.ย สัตว์และภูมิอากาศ มีช้างจำนวนมาก มีวัวและควายสำหรับใช้งาน มีกวางป่า แพะ สุนัข แมว เป็ด ไก่ อากาศดีไม่ร้อนมากเกินไป
ฝนจะตกตั้งแต่เดือนกรกฎาคมจนถึงเดือนพฤศจิกายน แต่ฝนก็ไม่ได้ตกตลอดมีการทิ้งช่วงบ้างทำให้สามารถปลูกผักได้เช่นเดียวกับที่กัลกัตตา
10.ย การค้าฝิ่น: การนำเข้า และการส่งออกการค้าขายฝิ่นที่เกาะแห่งนี้ได้ทำมานานแล้ว ประมาณ 30-40 ปี ในปริมาณที่ค่อนข้างมาก
เนื่องจากในเวลานั้นเป็นเมืองท่าเสรี พ่อค้าชาวอังกฤษเป็นผู้นำมาจากย่านอ่างเบงกอล
ชาวมลายูเอาดีบุกมาแลกเปลี่ยนกับฝิ่นชาวมลายูส่วนใหญ่จะนำฝิ่นไปขายที่เกาะเซเลเบส (Celebes) และเกาะอื่นๆของมาเลเซีย
ดีบุกที่ชาวมลายูนำไปแลดเปลี่ยนกับฝิ่นนั้นก็ซื้อมาจากผู้ที่อาศัยอยู่ที่เกาะแจนซีลันนั้นเอง โดยสินค้าที่ชาวมลายูนำมาขายให้ได้แก่ ผ้าตาหมากรุกจากเกาะเซเลเบส
ผ้าและเครื่องถ้วยชามจากจีน ภาชนะทองเหลืองวจากชวา ยาสูบจากจีนและชวา เขายังได้เขียนเพิ่มเติมอีกว่า ขณะนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก มีการห้ามนำฝิ่นเข้า
ห้ามประชาชนสูบฝิ่น มีการจัดเก็บภาษีในอัตราที่สูงสำหรับการส่งดีบุกไปขายต่างประเทศ ทั้งนี้เป็นคำสั่งของรัฐบาลกลาง
ทำให้การค้าขายลดปริมาณลงไปมากสินค้าที่นำเข้ามากได้แก่ เหล็ก ตะกั่ว มีดกรรไกร และผ้าจากประเทศยุโรป ชาวมลายูที่เคยเข้ามาค้าขายกันมากก็ลดลง
ยังคงมีอยู่บ้างแต่น้อยจากเคดาห์ ช่องแคบมะละกา และเกาะปีนัง โดยนำสินค้าดังกล่าวข้างต้นจากจีนมาขายในปี ค.ศ.1782 (พ.ศ.2325)
เพื่อเป็นการตอบแทนไทยที่ขายสินค้าให้จีนโดยวิธีการข้ามแดนพ่อค้าชาวมลายูได้ขายดีบุกให้ไทยเป็นการตอบแทนด้วยวิธีเดียวกัน การค้าขายเช่นนี้ได้ถูกยกเลิกไปใน
ค.ศ.1784 (พ.ศ.2327) เพราะว่าต้องเสียค่าใช่จ่ายสูงในการขนดีบุกข้ามช่องแคบ
11.ย การทำเหมืองแร่ดีบุก
เจ้าของเหมืองดีบุกตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบกว่าที่เคยเป็นมาแต่ก่อนเพราะว่ามีชาวจีนคนหนึ่งได้รับสิทธิ์ขาดในการถลุงแร่จากรัฐบาลเจ้าของเหมืองจะต้องเสียค่าตอบแ
ทนให้แก่เจ้าของโรงถลุงแร่ในอัตราร้อยละ 12 ของแร่ที่นำไปถลุง และยังต้องให้แร่ดีบุกจำนวนหนึ่งโดยมีอัตราที่แน่นอนด้วย ดังนั้นเจ้าของเหมืองจึงเสียค่าใช้จ่ายถึง 2
อย่างด้วยกันก่อนที่จะได้แร่ดีบุก ค่าใช้จ่ายอย่างนี้ถือว่าหนักที่สุดและไม่เหมาะสมย ก่อนที่จะส่งแร่ดีบุกไปขายยังต่างประเทศได้
นายเหมืองต้องเสียภาษีให้แก่รัฐบาลในอัตราร้อยละ 25 ซึ่งสร้างความไม่พอใจเป็นอย่างมากให้แก่เจ้าของเหมือง
พวกเขาต้องการที่จะเป็นอิสระจากการปกครองของรัฐบาลที่กรุงเทพฯเป็นที่กล่าวกันว่า ถ้าพระยาพิมลเห็นดีเห็นงามด้วยก็สามารถทำได้การที่เขามีผู้ช่วยถึง 3 คน
ก็เป็นไปได้ว่าเพื่อป้องกันการลุกขึ้นต่อต้านของพวกเจ้าเหมือง ข้าพเจ้าไม่สามารถอธิบายเรื่องนี้ถูกต้องได้ อาจเป็นไปได้ว่าการแต่งตั้งผู้ช่วย 3
คนอาจเป็นความต้องการของรัฐบาลที่กรุงเทพฯ หรือพระยาพิมลแต่งตั้งเองโดยอ้างว่าเป็นความต้องการของรัฐบาลที่กรุงเทพฯ มีคนบอกข้าพเจ้าว่า
มีการส่งแร่ดีบุกไปขายต่างประเทศปีละ 500 ตัน ซึ่งน้อยกว่าแต่ก่อนนี้มาก เกาะปีนังซึ่งเป็นถิ่นฐานใหม่ของเราก็ยังทำได้มากกว่านี้และก็เช่นเดียวกับเคดาห์
12.ย เจดีย์ที่เมืองท่าเรือย ที่บริเวณเมืองท่าเรือมีเจดีย์อยู่ 1 องค์ สร้างด้วยไม้ขนาดใหญ่มีใบปาล์มปกคลุมอยู่ มีพระภิกษุดูแลเจดีย์นี้อยู่ 20 รูป โดยอยู่ในกุฏิเล็กๆ

ซึ่งอยู่ใกล้กับเจดีย์ กุฏินี้ยาวประมาณ 50 ฟุต พระเหล่านี้โกนผมหมดไม่มีสิ่งใดปกคลุมศีรษะ ห่มจีวรสีเหลืองในมือมีไม้สีขาวยาวประมาณ 6 ฟุต
13.ย เงินตราและแบบการค้าขาย เขาได้เขียนถึงเรื่องเงินตราไว้ว่า ชิ้นดีบุกรูปร่างคล้ายตอนล่างของรูปทรงกรวยแบ่งครึ่งหรือก้อนน้ำตาลที่ถูกตัดเรียกว่า ปึก (Pukey หรือ Poot) ชิ้นดีบุกนี้ถูกใช้เป็นเงินตรามีน้ำหนักประมาณ 3 ปอนด์ ถ้านำชิ้นดีบุกที่ใช้เป็นเงินนี้ส่งออกนอกประเทศ ค่าของดีบุกชิ้นหนึ่งก็มีตั้งแต่ 12-13 เหรียญสเปน
ในเรื่องการค้าขายนั้น เขาได้เขียนไว้ดังนี้ เมื่อข้าพเจ้าพักอยู่ที่นี้ได้มีเรือสินค้ามาจากอ่าวเบงกอล ผู้ควบคุมเรือคือ กัปตันลอยด์ย (Captain Lioyd)
เขาขายสินค้าให้กับพระยาพิมลแน่นอนว่าสินค้าบางส่วนนั้นเป็นของกษัตริย์และขุนนางที่ส่วนกลาง สุลต่านของมาเลเซียทุกพระองค์ เป็นพ่อค้าหมด
แต่ว่าขายสินค้าอย่างเอาเปรียบผู้ซื้อ ทำให้ประชาชนที่อยู่ใต้ความปกครองเดือดร้อน
เรือสินค้าของสุลต่านมาเลเซียมารับสินค้าจากเกาะแจนซีลันไปโดยไม่ต้องเสียภาษีแต่เมื่อไปขายที่มาเลเซีย
พวกพ่อค้าที่ซึ่งเป็นคนของสุลต่านนี้กลับขายแพงกว่าที่ซื้อมาถึงร้อยละ 25 มีการใช้เงินเหรียญของอินเดียด้วยทุกชนิด
แต่ที่นิยมใช้กันมากที่สุดก็ได้แก่เงินเหรียญของสเปน ที่ไม่นิยมเลยได้แก่เงินที่ทำจากสังกะสีที่เรียกว่า petis
14.ย ประชาชนที่อยู่ที่เกาะ ประชาชนของเกาะแจนซีลันพูดภาษาไทยย ถึงแม้ว่าพวกเขาจะเข้าใจภาษามลายู เนื่องจากในสมันนั้นมีการติดต่อกับชาวมลายูมาก
การเขียนหนังสือก็เหมือนกับที่เราเขียนหนังสือจากซ้ายไปขวาพวกเขาเขียนตรงดีมาก ถึงแม้ว่าจะเขียนโดยไม่มีเส้นบรรทัดก็ตาม
พวกเขามีลักษณะหน้าตาคล้ายชาวมลายู ท่าทางคล้ายชาวจีนมาก รูปร่างผอม ผู้ชายคนหนึ่งมีภรรยาได้หลายคน
โดยภรรยาหลวงเป็นใหญ่เช่นเดียวกับชาวจีนและชาวพะโค
ทางด้านสภาพทางเมืองและเศรษฐกิจของเกาะในปี ค.ศ.1784 (พ.ศ.2327) อยู่ในสภาพที่ไม่เลวร้ายนัก แต่ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่า
เจริญรุ่งเรืองความเป็นอยู่มีโอกาสที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่นี้ได้ ถ้าสามารถขจัดเจ้าหน้าที่ซึ่งทุจริตได้เช่นเดียวกับ ฮามิลตัน
กัปตันฟอร์เรสต์ได้กล่าวถึงการที่ผู้ปกครองเอารัดเอาเปรียบประชาชนว่าเป็นสาเหตุให้ประชาชนหมดกำลังใจที่จะพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
การปกครองของกรุงศรีอยุธยาในยุคปลายนั้นไม่ดีและอ่อนแอทำให้บรรดาหัวเมืองต่างๆ ที่เป็นเมืองขึ้น
มีความไม่พอใจและเอาใจออกห่างเป็นสาเหตุให้กรุงศรีอยุธยาต้องแตกในที่สุด ประเทศก็เกิดการแตกแยกออกเป็นชุมนุมต่างๆ และเกิดการสู้รบกัน
ออกเป็นสงครามกลางเมืองแต่ด้วยพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชประเทศไทยจึงมีความเป็นปึกแผ่นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง
แต่น่าเสียดายที่รัชสมัยของพระองค์มีระยะเวลาสั้น ทำให้ระยะหลังต่อมาต้องมาเริ่มต้นสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้นมาอีก
จากสภาพดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นการด่วนเกินไปที่จะคาดหวังความรุ่งเรืองของเกาะถลาง แต่เนื่องจากกรุงรัตนโกสินทร์ย มีความเข้มแข็งจึงสามารถที่จะควบคุม
หัวเมืองต่างๆที่อยู่รอบนอกได้ ถึงแม้ต้องทำสงครามกับพม่าอยู่ตลอดเวลาก็ตาม การแต่งตั้งพระยาพิมล
อดีตเจ้าเมืองกระบุรีเป็นเจ้าเมืองถลางและให้พระยาสุรินทรราชาเป็นผู้ช่วย นับได้ว่าเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง ส่วนการแต่งตั้งผู้ช่วยอีก 2 คน
ถึงแม้ว่าจะไม่มีการบันทึกในเรื่องความสามารถของเขาไว้ แต่เราสามารถตัดสินได้จากการแต่งตั้งพระยาพิมลและพระยาสุรินทรราชา บุคคลทั้ง 4 ท่านนี้
ได้ดำเนินการปรับปรุงสิ่งต่างๆ ให้เข้ารูปเข้ารอย และเป็นไปได้ว่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของรัฐเป็นเรื่องที่หนักมากทำให้จิตใจของผู้ปกครองไข้เขวได้
และอาจจะเป็นไปได้อีกว่าพระยาพิมลและผู้ช่วยได้รับความสนับสนุนอย่างเพียงพอ จากส่วนกลาง
และในที่สุดก็รู้สึกหมดหวังในเรื่องความสำเร็จๆไปจนถึงขั้นที่กัปตันฟอร์เรสต์บอกว่ามีความคิดว่าที่จะแยกตัวออกไปสิ่งนี้สามารถพิสูตรได้ว่าพระยาพิมลและผู้ช่วยมีความตั้งในที่จะพัฒนาเมืองถลาง เมื่อเวลาได้ผ่านไปเขาก็ได้เกิดความเชื่อมั่นในสเถียรภาพของรัฐบาลที่ส่วนกลางว่าสามารถจะนำประเทศไปในทางที่ดีได้
แต่การที่พม่าโจมตีเมืองถลางทำให้ความหวังที่สดใสพังทลายลงเมืองถลางจึงต้องรอคอยวันแห่งความรุ่งเรืองที่จะกลับมาอีก
สงครามระหว่างพม่ากับเมืองถลางครั้งที่ 1
ย สงครามระหว่างพม่าและไทย ที่มีมาตลอดนับตั้งแต่ตอนกลางของคริสต์ศวรรษ ที่ 18
เป็นต้นมานั้นบริเวณที่เป็นสนามรบก็ได้แก่บริเวณที่เป็นตอนกลางและตอนของประเทศไทย แต่ในปี ค.ศ. 1785
(พ.ศ.2328)พม่าได้เปลี่ยนแผนการโดยตกลงที่จะโจมตีประเทศไทยจากด้านเหนือ ตะวันตก และใต้ พร้อมกันโดยทางทิศใต้ก็มีเป้าหมายที่คาบสมุทรมลายู
ในการนี้ได้จัดกองทัพเรือเพื่อที่จะโจมตีเมืองต่างๆ ของไทยที่อยู่บนฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายู
ย กองทัพเรือของพม่าภายใต้การนำของยี่หวุ่นได้ออกเดินทางจากมะริดตอนต้นเดือนธันวาคม พ.ศ 2328 และได้เข้าโจมตีตะกั่วป่า และตะกั่วทุ่ง
ซึ่งไม่ได้มีการเตรียมพร้อมในการรบ กองทัพพม่าจึงสามารถยึดทั้ง 2 เมืองได้อย่างง่ายดาย เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยที่ช่องปากพระพยายามต่อสู้แต่ก็ต้องพ่ายแพ้
พระยาธรรมไตรโลก เสียชีวิตในการต่อสู้ (ประสิทธิ ชิณการณ์ ได้อ่านจดหมายเมืองถลาง พบว่าในช่วงนี้ยังไม่เสียชีวิต:สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์) พระยาพิพิธโภไคย
หนีไปที่พังงาและข้ามเขาไปตามช่องเขาซึ่งตอนหลังตั้งชื่อว่าด่านพระยาพิพิธ
ย หลังจากนั้นกองทัพพม่ามุ่งไปตีเมืองถลางโดยได้สร้างป้อมขึ้นหลายป้อมรายล้อมเมืองถลางเอาไว้ เจ้าเมืองถลางเพิ่งถึงแก่อนิจกรรม
และยังไม่ได้มีการแต่งตั้งเจ้าเมืองใหม่ ท่านผู้หญิงจัน ภรรยาเจ้าเมืองและคุณมุกน้องสาวได้ปรึกษาหารือกับกรมการเมืองในเรื่องการรบ
ในการนี้ได้ระดมชายฉกรรจ์เข้ามาและสร้างป้อมขนาดใหญ่ 2 ป้อม
เพื่อป้องกันเมืองถลางท่านผู้หญิงจันและคุณมุกมีความกล้าหาญมากได้ต่อสู้กับพม่าอย่างมิได้เกรงกลัว
ขณะของท่านได้ระดมกำลังกรมการและประชาชนทั้งชายและหญิงให้ยิงปืนใหญ่สู้กับพม่า และได้นะกำลังคนออกไปสู่รบกับพม่านอกค่าย
ดังนั้นกองทัพพม่าจึงไม่สามารถที่จะยึดเมืองได้หลังจากสู้รบกันได้ 1 เดือน กองทัพพม่าขาดเสบียงอาหารต้องถอยทัพออกไปในที่สุด
ย ข่าวกองทัพพม่าโจมตีเมืองถลาง มาถึงกรุงเทพมหานครในปลายเดือนธันวาคม พ.ศ.2328
แต่ในเวลานั้นกองทัพของเมืองหลวงยังต้องต่อสู้กับข้าศึกทางด้านเหนือปละกาญจนบุรี ทางด้านตะวันตก
จึงไม่สามารถที่จะส่งกองทัพไปช่วยได้ในทันทีทันใดที่กองทัพของกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทมีชัยชนะต่อข้าศึกก็ได้ทรงยกทัพลงมาทางใต้
ขับไล่กองทัพพม่าได้สำเร็จ โดยในการนี้ได้ทรงยกกองทัพไปถึงนครศรีธรรมราชและสงขลา
ทำให้ได้เมืองปัตตานีและรัฐอื่นๆของมลายูที่แข็งเมืองกลับมาเป็นเมืองขึ้นอีกครั้ง
ย พอได้ทราบข่าวว่ากองทัพ เมืองหลวงยกกำลังมาช่วยทางเมืองถลางก็ส่งรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปยังกองทัพของกรมพระราชวังบวรฯ
ที่สงขลาและได้ส่งไปที่กรุงเทพมหานครด้วย ความสงบจึงเกิดขึ้นในคาบสมุทรมลายู กองทัพของกรมพระราชวังบวรฯ ได้ยกกำลังกรุงเทพมหานคร
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ส่งพระราชหัตถเลขา ฉบับหนึ่งไปยังเมืองถลาง แต่งตั้งข้าราชการท้องถิ่นที่มีความสามารถสูง เป็นเจ้าเมืองถลาง
(พันเอกเยรินี เข้าใจว่าคือพระยาพิมล แต่กลุ่มผู้สนใจประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตสืบค้นแล้วเห็นว่าไม่ใช่พระยาพิมล:สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์)

และแต่งตั้งท่านผู้หญิงจันเป็นท้าวเทพกระษัตรี คุณมุกเป็นท้าวศรีสุนทร
ชีวิตในภายหลังของวีรสตรีเมืองถลาง
ย ก่อนที่พระยาพิมลเป็นเจ้าเมืองถลางนั้นเคยเป็นเจ้าเมืองกระมาก่อน ตั้งแต่ปี ค.ศ.1782 (พ.ศ.2325) เป็นต้นมา
พระยาพิมลได้รับมอบหมายความรับผิดชอบที่สูงมากในการดูแลเมืองถลางย จากเหตุการณ์ที่กัปตันฟอร์เรสต์
ได้เขียนไว้และจากพระราชพงศาวดารของไทยทำให้ทราบว่า พระยาพิมลได้มาอาศัยอยู่เกาะถลางเป็นเวลาหลายปี ต่อมาได้แต่งงานกับท่านผู้หญิงจันซึ่งมีบุตรด้วยกัน 5
คนคนโตสุดเป็นผู้หญิงชื่อว่าแม่ทอง ต่อมาภายหลังพระยาพิมลได้นำเข้ากรุงเทพมหานครและถวายไว้ในพระบรมมหาราชวัง
และเป็นพระราชมารดาของพระองค์เจ้าอุบล เจ้าฟ้าพระองค์นี้เป็นพระโอรสลำดับที่ 32 ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
และจะต้องทรงประสูติในช่วงเวลาไม่นานนัก หลังจาก ค.ศ.1800 (พ.ศ.2329) และการแต่งงานครั้งที่ 2 ของท่านผู้หญิงจันกับพระยาพิมลจะต้องมีขึ้นใน ค.ศ.1786
พ.ศ.2329) เป็นอย่างเร็ว และเป็นเวลาหลังจากกองทัพพม่ามาโจมตีเมืองถลางเล็กน้อย (กลุ่มผู้สนใจประวัติศาสตร์เมืองภูเก็จค้นคว้าจากหลักฐานประวัติศาสตร์
พบว่าท่านผู้หญิงจันแต่งงานกับพระยาพิมลขันก่อนศึกถลาง 2328 พระยาพิมลขันถึงแก่อนิจกรรมก่อนพม่ายกทัพเข้าตีค่ายปากพระของพระยาธรรมไตรโลก
ซึ่งค่ายปากพระเดิมนั้นเป็นค่ายของเจ้าพระยาอินทวงศาพระสหายและอัครมหาเสนาบดีกลาโหมในสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช:สมหมายย ปิ่นพุทธศิลป์)
ย หลังจากเวลานี้ผ่านไป นายเทียน บุตรชายคนโตของท้าวเทพกระษัตรีที่เกิดจากสามีคนแรก (หม่อมศรีภัคดีภูธรย บุตรจอมนายกองตะกั่วทุ่งบางคลี)
ได้ขัดแย้งกับพระยาพิมลพ่อเลี้ยงผลก็คือพระยาพิมลถูกส่งไปยังเมืองพัทลุงบุตรชายจอมเฒ่าบ้านดอนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองและในบันทึกของท้องถิ่นได้เรียกเ
จ้าเมืองคนนี้ว่า พระยาถลางเจียดทอง ต่อมาพระยาถลางเจียดทองได้ทำความผิดบางอย่างจึงถูกจับกุมตัวส่งไปขังที่กรุงเทพมหานคร และได้ตายลงขณะที่ถูกจำคุก
นายเทียน บุตรของท้าวเทพกระษัตรีได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองแทนเรียกกันว่า พระยาถลางหืดย พระยาถลางหืดได้แต่งตั้งให้นายเรือง
น้องชายของพระยาถลางเจียดทองเป็นพระยาปลัดหรือผู้ช่วยเจ้าเมือง และนายชูได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระยายกกระบัตร (สุนัย ราชภัณฑารักษ์
อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตและกลุ่มผู้สนใจประวัติศาสตร์เมืองภูเก็จพบหลักฐานขัดแย้งกับหลักฐานของฟันเอกเยรินี เช่น
ไม่เชื่อว่านายเทียนจะขัดแย้งกับพ่อเลี้ยงเพราะพระยาพิมลถึงแก่อนิจกรรมก่อนศึกถลาง 2328 นายเทียนได้เป็นพระยาทุกรราชเจ้าเมืองภูเก็จ
ท้าวเทพกระษัตรีได้ไปทำเหมืองแร่ดีบุกที่บ้านสปำ เขตเมืองภูเก็จในความครอบครองพระยาทุกรราช(เทียน) พ.ศ.2332
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาพระยาทุกรราช(เทียน ประทีป ณ ถลาง)
เจ้าเมืองภูเก็จไปเป็นพระยาเพชรคีรีศรีพิชัยสงครามรามคำแหง(เจ้าเมืองถลาง) :สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์) เกี่ยวกับท้าวศรีสุนทรนั้น
หลังจากช่วงเวลานี้ผ่านไปแล้วก็ไม่มีการกล่าวถึงอีกเลยเป็นไปได้ที่ว่าท่านยังอยู่เป็นโสดและได้ตายไปในเวลาไม่นานนัก โดยไม่ต้องอาศัยประวัติศาสตร์ตะวันตก
ซึ่งได้บันทึกเรื่องราวของวีรสตรีในทุกประเทศและทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่ Boadicia จนถึง Saragozaย ย ย
เราสามารถค้นหาตัวอย่างของวีรสตรีที่รักชาติได้หลายคนจากพระราชพงศาวดารไทย การกระทำที่กล้าหาญของท่านทั้ง 2 คน
แห่งเมืองถลางก็ไม่ได้เป็นรองการกระทำของ 2 พี่น้องสกุลย ย ย ย ย Trungย ย ย ซึ่งใน ค.ศ.43ย ได้เสียชีวิตในแม่น้ำแดงอุณะ ที่ต่อสู้เพื่อเอกราชของแคว้นอันนัม
(คือประเทศเวียดนามในปัจจุบัน) โดยได้ต่อสู้กับกองทัพจีนภายใต้การนำของนายพล Ma-Yuamย ความกล้าหาญของวีรสตรีเหล่านี้จะได้รับการจดจำตลอดไป
โดยในการนี้ได้สร้างอนุสาวรีย์ให้ประชาชนรุ่นหลังได้เคารพบูชา แต่ในกรณีของเมืองไทยนั้นยังไม่ได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ให้เป็นที่บันทึกความกล้าหาญ
ความรักชาติของคนปัจจุบันและอนาคตได้รับรู้สำหรับเรื่องเมืองถลางนี้ พันเอก เยรินี หวังว่าในอนาคตในไม่ไกลเกินไปกว่านี้จะได้สร้างสิ่งที่ระลึกถึงวีรกรรมของวีรสตรี
ทั้ง 2 ท่าน โดยการบริจาคเงินของประชาชน(พันเอกเยรินีเขียนไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5
ชาวไทยได้รวมใจสร้างอนุสาวรีย์ท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรไว้แล้วเมื่อพ.ศ.2509 และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอนุสาวรีย์ เมื่อ
พ.ศ.2510 : สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์)ย เส้นทางทางบกสำหรับการขนส่งดีบุกและสินค้าจากอินเดีย เหตุการณ์ของค.ศ.1785 (พ.ศ.2528)ย
จากเอกสารที่หาได้ยาก ทำให้เราได้รับรู้ข้อมูลในเรื่องเส้นทางทางบกซึ่งในการขนส่งค่าธรรมเนียมสำหรับดีบุกซึ่งขุดกันในเกาะถลาง
และเมืองใกล้เคียงบนพื้นแผ่นดินใหญ่และสินค้านำเข้าจำนวนมาก จากชายฝั่ง Coromandel ข้ามคาบสมุทรมลายูไปยังเมืองหลวงของไทย
สิ่งที่นำมาเปิดเผยนี้มีความน่าสนใจมาก
และมีความเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงบางอย่างที่จนกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่ได้รับความสนใจจากชาวยุโรปและคนรุ่นหลังของประเทศไทยก็มีน้อยที่จะรู้เรื่องนี้ดังนั้นการมาพิมพ์เ
ผยแพร่เป็นครั้งแรกที่นี้ จึงเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องการติดต่อสื่อสารและการขนส่งสินค้าจากอินเดียข้ามคาบสมุทรมลายู ไปยังเมืองหลวงของไทย
เส้นทางเก่าเส้นทางนี้เริ่มจากตะกั่วป่าทางด้านตะวันตก ผ่านทางช่องทางเขาศก ซึ่งเต็มไปด้วยความยากลำบาก จากนี้ไป ขึ้นภูเขาทางด้านตะวันออกไปถึงคลองท่าพนม
คลองท่าพนมเป็นสาขาของคลองท่าข้าม
จากคลองท่าพนมสามารถบรรทุกดีบุกและสินค้าต่างๆโดยเรือเล็กแล่นไปตามลำน้ำไปยังบ้านดอนซึ่งจะสามารถลำเลียงต่อไปยังเมืองหลวงของไทยด้วย
เส้นทางลำเลียงดังกล่าวใช้กันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึง ค.ศ. 1785(พ.ศ.2328)
กองทัพพม่าได้รุกลามเข้ามายังเมืองต่างๆทางชายฝั่งด้านตะวันออกของแหลมมลายู ซึ่งไม่แต่เพียงทำให้การขนส่งตามเส้นทางดังกล่าวต้องหยุดชะงักลงเท่านั้น
แต่ยังเป็นสาเหตุทำให้ดีบุกและสินค้าอื่นๆที่มีค่า ของพระมหากษัตริย์ที่มารวบรวมไว้ที่ช่องทางเขาศกถูกสกัดกั้นเป็นเวลาหลายปีและบางส่วนสูญหายไป
เมื่อสินค้าต่างๆที่พระมหากษัตริย์ต้องพระประสงค์ได้สะสมไว้เป็นจำนวนมหาศาลด้วยความสามารถของข้าราชการเมืองถลาง ที่จะส่งสินค้าเหล่านี้ไปยังที่ตะกั่วทุ่ง
และข้าราชการที่ตะกั่วทุ่ง ที่จะส่งไปยังตะกั่วป่า กระบวนการส่งสินค้าในลักษณะนี้ได้กระทำกันอย่างไม่เปลี่ยนแปลงเลยเป็นระยะเวลานาน เมื่อถลางยังไม่มีกองทัพพม่า
เข้ามารุกราน ขณะที่ตะกั่วป่าตะกั่วทุ่ง ไชยา และชุมพรถูกยึดครองด้วยกองทัพพม่าดีบุกผ้าจากอินเดียย อาวุธยุทธภัณฑ์
ถูกรวบรวมไว้ที่เขาศกและไม่สามารถเคลื่อนที่ต่อไปได้ หลวงเพชรทนุ(เส็ง) ข้าราชการระดับสูงจากนครศรีธรรมราชได้มายังบ้านเขาส้มโอ ที่คลองท่าพนม
รวบรวมผู้คนขนสินค้าไปยังท่าเขาศก ทั้งที่ไม่มีอำนาจที่จะทำ ทางราชการกลางจึงต้องส่งข้าราชการมาสอบสวนเรื่องนี้
ประชาชนที่อาศัยอยู่แถบคลองท่าพนมได้หลบหนีไปทำให้ท้องถิ่นบริเวณนี้กลายเป็นป่า
ครั้งหนึ่ง พระตะกั่วทุ่งได้นำผ้ากระบวนมาจากอินเดียตามความพระประสงค์ของพระมหากษัตริย์มาถึงยังท่าเขาศก ก็ได้ลงเรือไปตามลำน้ำ
และเมื่อไปถึงเชี่ยวประตูหลงเนื่องจากมีน้ำท่วมอย่างฉับพลัน เรือจมลงผ้าได้สูญหายไปพระตะกั่วทุ่งจึงไม่สามารถนำไปสู่เมืองหลวงคือกรุงศรีอยุธยาได้
หลังจากนี้ ก็ได้มีการเสนอรายงานเพื่อจัดเรื่องการเดินทางเสียใหม่ไปยังเจ้าพระยาสุรินทรราชาข้าราชการระดับสูงซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น
เจ้าพระยาสุรินทรราชามีความรับผิดชอบเป็นผู้ดูแลเมืองต่างๆ
ของไทยทางด้านชายฝั่งตะวันตกที่มีการขุดแร่ดีบุกท่านเห็นว่าเส้นทางที่ต้องผ่านช่องทางเขาศกนั้นมีความยากลำบากมากเกินไปเนื่องจากภูมิประเทศเป็นภูเขาที่สูงชันแ

ละเส้นทางเป็นการเดินทางบกเสียเป็นส่วนใหญ่ ท่านเสนอให้หาเส้นทางใหม่ซึ่งมีระยะการเดินทางที่สั้นและการเดินทางไม่มีความยากลำบากมากนัก
และในการเดินทางเป็นการเดินทางน้ำเป็นหลักความคิดของท่านได้กรับการ
อนุมัติและได้ดำเนินการปฏิบัติในปี ค.ศ.1804 (พ.ศ.2347) ก่อนที่จะบรรยายในรายละเอียด ข้าพเจ้า
(พันเอกเยรินี)อยากที่จะตั้งข้อสังเกตเล็กๆน้อยๆเกี่ยวกับเส้นทางเก่าที่ผ่านทางช่องทางเขาศก
ว่าการคมนาคมตามแดนระหว่างชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายูที่บริเวณตะกั่วป่าและบ้านดอน (หรือเมืองไชยา) เป็นที่รู้จักกันมาช้านาน
ตั้งแต่สมัยที่ตะกั่วป่ายังเป็นดินแดนที่มีแต่ความสงบที่รู้จักกันในชื่อว่า ตะโกลา (Takola)ย ย อันเป็นศูนย์กลางการค้าขายเป็นที่เก็บสินค้าสำหรับดินแดนภายในแถบนั้น
คลองต่างๆที่ใช้ในการขนส่งมีความลึกและเรือผ่านไปมาได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เมืองไชยานี้ เป็นที่รู้กันดีว่ามีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เก่าๆมากมาย
ซึ่งมีความจริงสนับสนุนว่า ได้มีการค้นพบจารึกภาษาสันตกฤตที่ทำขึ้นในคริสศตวรรษที่ 8-9
ที่นี่ในยุคสมัยในการเดินทางเรืออ้อมคาบสมุทรมลายูโดยผ่านช่องแคบเป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก
การเดินทางข้ามแดนชายฝั่งอีกด้านหนึ่งถึงแม้ว่าจะมีความยากลำบากในการบรรทุกสินค้า ก็ยังนับได้ว่าดีกว่า ดังนั้นจึงมีเส้นทางข้ามแดน 3 หรือ 4
เส้นทางคือโดยช่องทางเขามน คอคอดกระ ช่องทางเขาศก เส้นทางระหว่างตรังและนครศรีธรรมราช หรือเส้นทางระหว่างสงขลาและพัทลุง
เส้นทางเหล่านี้ใช้กันมาตั้งแต่สมัยโบราณ และได้ดำเนินต่อมาเรื่อยๆ จนกระทั่งมีชาวโปรตุเกส ชาวดัทช์และชาวอังกฤษ เข้ามาในบริเวณแถบนี้
เมื่อมีการปรับปรุงการเดินเรือ เกิดการเปลี่ยนแปลงการค้าขาย ข้ามมหาสมุทรเป็นต้นเหตุในการยกเลิกเส้นทางเก่าๆโดยใช้การเดินทางทะเลแทน
การเปิดเส้นทางใหม่ในค.ศ.1804 (พ.ศ.2347) จากเอกสารที่ศึกษาได้เขียนไว้ว่าการเปิดเส้นทางใหม่ได้เริ่มต้นจากบริเวณมะรุ่ย (Marui) และต่อไปยังคลองปากลาว (Pak Lau) และTha Phame(?) เจ้าพระยาสุรินทรราชาได้ถูกเรียกตัวไปยังกรุงเทพมหานคร หลังจากเจ้าพระยากลาโหม(พลี) ถึงแก่อนิจกรรมตั้งแต่ครั้งที่ถอยทัพ
กลับจากทวายในปีค.ศ.1793 (พ.ศ.2336) และได้มีการเสนอให้แต่งตั้งเจ้าพระยาสุรินทรราชาดำรงตำแหน่งแทน เมื่อเจ้าพระยาสุรินทร มาถึงกรุงเทพมหานคร
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงชักชวนให้รับราชการอยู่ที่กรุงเทพมหานคร แต่
เจ้าพระยาสุรินทรคิดว่าการอยู่หัวเมืองเป็นการดำเนินชีวิตที่มีความสุขกว่า
ท่านจึงได้ไปขอร้องให้เจ้าพระยาพลเทพบิดาของพระยาบดินทรเดชาให้กราบทูลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชว่าตัวท่านเองไม่ต้องการที่จะรับราชกา
รอยู่ที่กรุงเทพมหานครและก็ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะทำงานในตำแหน่งเสนาบดีได้
เจ้าพระยาสุรินทรราชา ได้กราบทูลพระเจ้าอยู่หัวว่าถ้าท่านได้รับพระบรมราชานุญาตให้กลับไปหัวเมืองแล้วท่านจะเปิดเส้นทางคมนาคม
ในการขนส่งใหม่ข้ามคาบสมุมรมลายูจากพังงา ถลางและตะกั่วทุ่ง ช่องทางเขาศกมีความยากลำบากมากเกินไปในการเดินทางช่วงการขนส่ง
ที่ใช้เรือจะต้องเจอกับกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวซึ่งทำให้ทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ได้สูญหายไปหลายครั้งหลายหน
เส้นทางใหม่นี้จะช่วยลดระยะเวลาการเดินทางให้เหลือเพียง 3 วัน และลดความยากลำบากในการขนส่งลง
เส้นทางสายนี้จะไปยังท่าพนมจากที่นี่จะลงเรือไปยังพุนพินและต่อไปยังพุมเรียง เพื่อความรวดเร็วในการขนส่งท่านได้ขอช้าง 10 เชือก จากนครศรีธรรมราชและอีก 10
เชือกจากไชยาและกำลังคนภายใต้การบังคับบัญชาของหลวงพิรคชกาญจน์
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเห็นด้วยกับโครงการ และได้พระราชทานช้างให้ตามที่ขอ กับทั้งยังให้มีการสร้างที่พักที่ปากพนมและปากลาว
มีการสั่งการไปยังเมืองต่างๆที่เกี่ยวข้องให้ช่วยเหลือที่ปากพนม ก็มีข้าราชการ 3 คน คือ ขุนทิพย์สมบัติ ขุนเพชรคีรี ขุนหลวงศรีสงคราม เป็นผู้รับผิดชอบ
ที่มะรุ่ยและปากลาวหลวงฤทธิรงค์สงคราม เป็นผู้รับผิดชอบ และดินแดนที่อยู่ระหว่างมะรุ่ยและปากพนมอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าพระยาสุรินทรราชา
เมื่อได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว เจ้าพระยาสุรินทรราชาก็ได้กลับไปยังเมืองของตนและได้ดำเนินการต่างๆทันทีเพื่อปฏิบัติตามโครงการ
ในการนี้ได้แต่งตั้งขุนทรัพย์สมบัติเป็นหลวงรามาพิชัยและให้ประจำที่ปากพนมโดยมีคำสั่งให้ตัดทางผ่านป่าจากปากพนมไปยังพังงาท่านได้สั่งการให้หลวงฤทธิรงค์สงคร
าม ไปกะเกณฑ์ไพร่มาช่วยงานที่มะรุ่ยและปากลาวเพื่อที่จะได้ขนส่งสินค้าต่างๆข้ามเขาไปยังท่าพนม มอบหมายให้กับหลวงรามาพิชัยนำไปสู่จุดหมายปลายทาง
ยิ่งกว่านั้นพระยาสุรินทรราชา ได้สร้างสถานีพัก และมีการจัดวางยามไว้ตามเส้นทางดังนี้

1.ย เขานางหงส์

2.ย ปากดานหรือปากกระดาน(Pak Dan or PakK radan)

3.ย ด่านทุ่งคา (Thung Kha)

4.ย มะรุ่ย (Marui)

5.ย ปากพนม(Pak Phnom)

ได้มีการสร้างบ้านพักและมีการรวบรวมคนเพื่อการคุมครองป้องกันสินค้า
ดังนั้นหลังจากที่ได้เปิดเส้นทางใหม่สินค้าและอากรจากเมืองตะกั่วป่า ก็ถูกบรรทุกข้ามเขาไปทางช่องทางเขาศก
และขนส่งไปตามลำน้ำไปยังท่าเขาศกดังที่เป็นมาแต่ก่อน ขณะที่สินค้าและอากรจากพังงา ถลางและตะกั่วทุ่ง ถูกนำไปรวมไว้ที่มะลุ่ยซึ่งจะใช้ช้างบรรทุกไป
หลวงนาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระวิเศษสงครามเป็นผู้รับผิดชอบที่สถานีด่านเย้า งานที่รับผิดชอบคือรับสินค้าและอากรและนำลงเรือที่ปากพนม
และล่องไปตามสายน้ำไปยังบ้านดอน ขุนเพชรคีรี และขุนอินทร์ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วย
เมื่อได้จัดการที่กล่าวข้างต้นเรียบร้อยแล้วเจ้าพระยาสุรินทรราชาได้ส่งขันศรีสมพจน์ไปเฝ้าเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชและได้แจ้งให้ทราบถึงเรื่องการแต่งตั้งคนประจำสถา
นีพักดังกล่าวจากมะลุ่ยถึงปากพนม เจ้าเมืองนครมีความเห็นว่าเจ้าพระยาสุรินทรราชา ไม่ควรทำการแต่งตั้งเช่นนั้น
เพราะว่าท่านต้องการจะส่งคนของท่านไปประจำเพื่อที่จะไม่ให้เจ้าเมืองนครคนต่อไปมาวิพากษ์วิจารณ์การบริหาร
และต่อว่าเอาได้ว่าเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชและเจ้าพระยาสุรินทรราชาเป็นเพื่อนที่ดีตต่อกัน
ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวไปในทางที่ไม่ถูกต้องรวมและแบ่งแยกประเทศตามความพอใจ
ย เมื่อเจ้าพระยาสุรินทรราชาได้ทราบถึงจุดมุ่งหมายนี้ ท่านได้ตอบไปยังเจ้าเมืองนครด้วยการชี้ให้เห็นว่าจะเป็นการดีกว่า
ถ้าเจ้าเมืองนครไม่แต่งตั้งคนประจำสถานีด้วยตนเอง การที่ท่านเป็นผู้แต่งตั้งด้วยตนเองย
จะทำให้สินค้าและอากรจะถูกส่งไปโดยสอดคล้องกับแผนการต่างๆที่ได้เสนอต่อพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ท่านได้มอบหมายอำนาจมาให้ปฏิบัติ
จึงทำให้ความขัดแย้งสิ้นสุดลง และสถานีพักที่มะรุ่ยและท่าพนม ก็อยู่ใต้การควบคุมของเจ้าพระยาสุรินทรราชาอย่างเต็มที่
ย จากเอกสารที่เราศึกษาได้อธิบายถึงเมือง 8 เมืองที่อยู่ใต้การปกครองของเจ้าพระยาสุรินทรราชา ว่ามี

1.ย ถลาง
2.ย ภูเก็จ
3.ย ตะกั่วป่า
4.ย ตะกั่วทุ่ง
5.ย ก็รา (Kora)
6.ย พังงา
7.ย คุระ (Khurah)
8.ย คุรอด (Khurot)
ก็รา พังงา คุระ และคุรอด เป็นเมืองขึ้นที่ขึ้นตรงต่อตะกั่วป่า
ย ที่ยกมานี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการจัดการปกครองบริเวณที่มีการขุดแร่ทางชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายูระหว่างไตรมาสสุดท้ายของศตวรรษที่ 18 และช่วงเริ่มต้นของศตวรรษที่ 19 เป้นไปได้ว่า จุดเริ่มต้นของการจัดการปกครองแบบนี้ได้มีมาก่อนหน้านี้แล้วและดำเนินต่อไปจนกระทั่งไตรมาสสุดท้ายของศตวรรษที่ 19 หรือในแนวทางปฏิบัติก็คงอยู่จนถึงทุกวันนี้เพราะว่า มณฑลภูเก็จโดยความเป็นจริงแล้วก็ประกอบไปด้วยดินแดนที่แต่ก่อนเคยเป็นเมือง 8 เมืองดังกล่าวข้างต้น
ย เกี่ยวกับเมืองภูเก็จนั้น เราได้ทราบกันแล้วจากระยะเวลาที่ศึกษาว่าเป็นเมืองที่อยู่ใต้อำนาจการปกครองโดยตรงของถลาง ถึงแม้ว่าแต่ก่อนนี้จะเป็นเมืองอิสระ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นไปได้ว่าเกิดจากเมืองท่าเรือ ซึ่งคล้ายเป็นเมืองหลวงของถลาง ได้ถูกทำลายลงโดยกองทัพพม่าในปี ค.ศ.1809 (พ.ศ. 2352)ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป
สงครามระหว่างกองทัพพม่ากับเมืองถลางครั้งที่ 2 : สิงหาคม พ.ศ.2352
เหตุการณ์ต่างๆที่ได้เกิดขึ้นที่เมืองถลางจากเอกสารของท้องถิ่นคือการรุกรานของพม่าในปี ค.ศ.1809-1810 (พ.ศ.2352-2353)
เรื่องราวต่างๆที่ต่อท้ายเอกสารของท้องถิ่นนี้ได้คัดมาจากพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 2
ย ในเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ค.ศ.1809 (พ.ศ.2352) กษัตริย์พม่าทรงทราบข่าวพระอาการประชวรของกษัตริย์ไทย จึงได้มีพระบรมราชโองการให้เมงนาเล (Men-na-la) เจ้าเมืองทวาย (Tavoy) ส่งคนออกสอดแนมหาข่าวในประเทศไทย เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว เมงนาเล ก็ยกกองทัพซึ่งประกอบด้วยเรือ 60 ลำ และทหาร 3,000 คน มุ่งมายังเมืองถลาง เมื่อมาถึงชายฝั่งทะเลของเมืองถลาง เรือของกองทัพพม่าก็ได้จอดทอดสมอและยกพลขึ้นบกเข้ายึด หมู่บ้านต่างๆ ที่มีความสำคัญไว้ จากนั้นกองทัพพม่าก็ได้ตั้งค่ายขึ้นโดยห่างจากเมืองถลางเพียง 500 เส้น (2 กิโลเมตร)
ย ชาวเมืองถลางไม่ได้อยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะสู้รบแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามเจ้าเมืองถลางก็ได้รวบรวมชายฉกรรจ์เข้ามาป้องกันเมืองเอาไว้ กองทัพพม่าได้ล้อมเมืองเอาไว้ถึง 3 ทิศทางด้วยกัน และเตรียมการบุกโจมตี จากการที่กองทัพพม่าได้บุกยึดชัยภูมิที่ได้เปรียบหลายที่หน้าเมืองเอาไว้ กองทัพพม่าสามารถป้องกันแนวการรุกจากทะเลได้
ย วันที่ 7 สิงหาคม กองทัพพม่าก็เริ่มต้นระดมยิงปืนใหญ่ถล่มเมืองถลาง การต่อสู้ดำเนินไปได้ 8 วัน ชาวเมืองถลางไม่สามารถต่อสู้ต่อไปได้อีก เนื่องจากว่าขาดแคลนกระสุนปืน กองทัพพม่าได้ต่อสู่อย่างห้าวหาญมากและยึดเมืองถลางได้ในวันที่ 15 สิงหาคม
กองทัพพม่าได้ฆ่าชาวเมืองถลางเป็นจำนวนมากและบุกปล้นสิ่งของมีค่าต่างๆ ต่อมากองทัพพม่าได้จุดไฟเผาบ้านเรือนของประชาชน ไฟได้ไหม้ลุกลามไปทั่วเมือง กองทัพพท่าได้กวาดต้อนคนไทยและทรัพย์สินต่างๆบรรทุกเรือมุ่งไปยังเมืองทวาย โดยทิ้งให้ จิกเก (Chik-ke) รองแม่ทัพพม่าอยู่ที่เมืองถลางคอยดูแลรับผิดชอบ จิกเกได้ถอยทัพพม่ากลับพม่าในอีก 2-3 วันต่อมา
ย จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ เจ้าเมืองถลางได้หลบหนีเข้าไปอยู่ในป่าพร้อมกับชาวเมืองจำนวนมากในช่วงเวลาก่อนที่กองทัพพม่าจะยึดเมืองได้ เมื่อกองทัพพม่ายกทัพกลับไปหมดแล้ว เจ้าเมืองถลางพร้อมด้วยชาวเมืองจึงได้กลับเข้าเมือง เนื่องจากกลัวว่ากองทัพพม่าบางส่วนจะย้อนกลับมาโจมตีใหม่ เจ้าเมืองถลางจึงได้รวบรวมชายฉกรรจ์จำนวนมากสร้างป้อมขึ้น 1 ป้อมอยู่นอกเมือง นอกจากนี้ก็ได้จัดให้มีการซ่อมแซมบูรณะแนวป้องกันที่ได้เสียหายไป
ย ในเวลาช่วงเดียวกัน กองทัพเรือพม่าส่วนหลังที่จิกเกรับผิดชอบอยู่ได้ประสบกับลมพายุที่พัดแรง เรือของเขาย้อนกลับมายังชายฝั่งทะเลของเมืองถลาง เจ้าเมืองถลางและชาวเมืองจึงสามารถยึดเรือรบและจับกุมทหารพม่าจำนวนมากรวมทั้งจิกเกเป็นเชลย เจ้าเมืองถลางได้ส่งตัวจิกเกไปยังกรุงเทพมหานคร พร้อมกันนี้ได้รายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปด้วย
ย เมื่อดรายงานเหตุการณ์ได้ไปถึงยังกรุงเทพมหานครแล้ว
พระเจ้าอยู่หัวทรงมะพระราชวินิจฉัยว่าการที่เมืองถลางถูกทำลายลงและชาวเมืองจำนวนมากถูกจับเป็นเชลยนั้นเนื่องมาจากที่เจ้าเมืองถลางขาดความสุขุมและความระมัดระวัง
ดังนั้นจึงสมควรลงโทษสถานหนักถึงขั้นประหารชีวิตตามที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าเจ้าเมืองใดก็ตามละทิ้งเมืองปล่อยให้ข้าศึกเข้ายึดครองจะต้องถูกลงโทษอย่างหนักถึงขั้นประหารชีวิต จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเจ้าเมืองถลางควรได้รับโทษอย่างเต็มที่ตามกฎหมายนี้
อย่างไรก็ตามเจ้าเมืองถลางก็ได้ตระหนักถึงความผิดของตนเองด้วยการแสดงความกระตือรือร้นออกมาในการสร้างแนวป้องกันเมืองพร้อมด้วยค่ายและสามารถจับกุมข้าศึกได้จำนวนมาก ในจำนวนนี้มีนายทหารระดับรองแม่ทัพของพม่าอยู่ด้วยคนหนึ่ง
แต่การทำความดีดังกล่าวของเจ้าเมืองถลางยังไม่เพียงพอที่จะลบล้างความผิดตามกฎหมายได้
ดังนั้นจึงสมควรนำตัวเจ้าเมืองถลางมายังกรุงเทพมหานครเพื่อรับการพิจารณาโทษ
ย ดังนั้น
พระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชโองการให้เจ้าพระยากลาโหมส่งกำลังทหารจำนวนหนึ่งไปจับกุมตัวเจ้าเมืองถลางนำตัวมายังกรุงเทพมหานครเพื่อรับโทษและให้ดำเนินการแต่งตั้งกรมการเมืองถลางท่านหนึ่งย ให้รับผิดชองป้องกันเมืองจากการโจมตีของ กองทัพพม่าครั้งใหม่ กองทหารที่ได้รับการแต่งตั้งก็เดินทางไปยังเมืองถลาง เมื่อไปถึงก็แจ้งให้กรมการเมืองถลางได้ทราบถึงพระบรมราชโองการของพระเจ้าอยู่หัว และได้นำตัวเมืองถลางมายังกรุงเทพมหานคร และขังไว้พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชโองการให้เฆี่ยนเจ้าเมืองถลาง ด้วยหวายที่หลัง 60 ที และให้นำตัวไปขังไว้
ย ส่วนจิกเก รองแม่ทัพพม่าที่ถูกจับกุมตัว ได้นั้นให้นำไปประหารชีวิตที่ป่าช้าวัดสระเกศ ส่วนเชลยพม่าที่เหลือนั้นให้นำไปจำคุกไว้ ในเวลาเดียวกันนั้น เมงนาเล ก็ได้เดินทางกลับไปถึงเมืองทวายย และเดินทางต่อไปยังเมืองอังวะ กราบบังคมทูลให้กษัตริย์ของพม่าได้ทราบถึงความสำเร็จ
กษัตริย์ของพม่าจึงมีพระราชประสงค์ที่จะส่งกองทัพขนาดใหญ่มาโจมตีประเทศไทยเพื่อยึดกรุงเทพมหานคร

พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่าถลางเป็นเมืองชายแดนที่กองทัพพม่าสามารถเข้าโจมตีได้โดยง่ายย ย
และที่เมืองถลางก็ไม่มีเจ้าเมืองที่มีความสามารถในการสู้รบป้องกันเมืองแต่อย่างใด เจ้าเมืองถลางคนก่อนก็ถูกจำคุกอยู่ พระองค์ จึงทรงมีพระราชดำริ
ว่าการที่เจ้าเมืองถลางถูกจำคุกอยู่ 3 เดือน
ก็เป็นการลงโทษที่พอเพียงแล้วและยิ่งกว่านั้นเขายังคงเป็นท้องถิ่นโดยกำเนิดและรอบรู้ในเรื่องความต้องการและสภาพของท้องถิ่นเป็นอย่างดี
การให้อภัยโทษจะช่วยจูงใจให้ประชาชนต่อสู้อย่างเข้าแข็งต่อการโจมตีในอนาคตของกองทัพพม่า
จากเหตุผลที่กล่าวมาเขาจึงได้รับการปล่อยตัวออกมาและได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองถลางตามเดิม
การโจมตีเมืองถลางของพม่าครั้งที่ 3(พฤศจิกายน พ.ศ.2352-มกราคม พ.ศ.2353)
ย กษัตริย์ของพม่าได้ส่ง อะตองหวุ่น (Atong-Wun) ไปเมืองทวาย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำการโจมตีเมืองชุมพร เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่งและเมืองถลาง
ในปลายเดือนตุลาคม ค.ศ.1809 (พ.ศ.2353) อะตองหวุ่น ก็จัดเตรียมกำลังทหารพร้อมทั้งทางบกและทางเรือ อะตองหวุ่นได้ส่งเยกอง (Ye-Khong)
เป็นแม่ทัพเรือพร้อมด้วยกำลังทหาร 4,000ย คนโจมตีเมืองถลางและกำลังอีกย 3,000 คนโจมตีย เมืองระนอง เมืองกระ (Krah) และเมืองชุมพร
ย เยกองได้นำกองกำลังทหารเรือไปยึดเมืองตะกั่วป่าไว้ได้เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม แล้วก็โจมตีเมืองตะกั่วทุ่งต่อไป ปรากฏว่าไม่มีการต่อสู้ต้านทานแต่อย่างใด
ประชาชนมีความตื่นตกใจกลัวหนีเข้าป่าไปหมดเมื่อยึดเมืองตะกั่วทุ่งได้แล้วกองทัพพม่าก็มีความพร้อมที่จะโจมตีเมืองถลางโดยได้เข้ามาตั้งค่ายใหญ่อยู่ที่ช่องปากพระ
ย เมื่อเจ้าเมืองถลางทราบข่าวการเสียเมืองตะกั่วป่าและเมืองตะกั่วทุ่ง
จึงได้ส่งข่าวด่วนไปยังกรุงเทพมหานครด้วยว่าพม่ากำลังจะทำการโจมตีเมืองถลางทางเมืองถลางได้เตรียมพร้อมป้องกันเมืองอย่างเต็มที่และได้เกณฑ์ประชาชนเข้าประ
จำป้อมค่าย
ย กองทัพพม่าได้รุกคืบหน้าเข้าโจมตีเมืองถลางหลังจากที่ได้ล้อมเมืองถลางไว้ แล้วก็ได้สร้างป้อมขึ้นจำนวน 25
ป้อมป้อมเหล่านี้เชื่อมโยงถึงกันด้วยสนามเพราะเนื่องจากการต่อสู้ของชาวเมืองถลางเป็นไปด้วยความเข้มแข็ง กองทัพพม่าจึงตัดสินใจใช้กลอุบายถอยทัพกลับ
หลังจากที่ได้เผาป้อมที่สร้างไปแล้ว กองทัพพม่าก็ถอนกองทัพออกไปลงเรือ
เจ้าเมืองถลางได้รับรายงานจากกองสอดแนมที่ไปสำรวจความเคลื่อนไหวของกองทัพพม่าคิดว่ากองทัพพม่าถอนทัพออกไปจริงๆ
ท่านจึงอนุญาตให้ประชาชนให้ไปประกอบกิจการงานของตนได้ไม่จำเป็นต้องอยู่ประจำป้อมค่ายอีกต่อไป
ย หลังจากที่ได้ถอนทัพออกมาแล้วและหยุดพักทัพอยู่เป็นเวลา 2-3 วัน เยกองเชื่อว่าประชาชนชาวถลางจะต้องละทิ้งป้อมค่ายไม่อยู่ประจำอีกต่อไป
ถ้ากองทัพพม่าบุกกลับไปอีกอย่างทันทีทันใด คงจะสามารถยึดเมืองถลางได้โดยง่าย
ดังนั้นกองทัพพม่าจึงยกทัพย้อนกลับมาและยกพลขึ้นบกที่แหลมมลายูในเขตเมืองภูเก็จโดยเดินทัพผ่านป่าเข้าไปทางตอนในของเกาะ
และโดยที่ไม่มีใครคาดคิดกองทัพพม่าก็ได้ไปถึงเมืองถลางและล้อมไว้เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ.1809 (พ.ศ.2352) เจ้าเมืองถลางได้ระดมกำลังเข้าประจำป้อมค่าย
แต่เวลากะทันหันเกินไปที่จะทำได้ทำให้การป้องกันเมืองขาดประสิทธิภาพ
ย รัฐบาลกลางที่กรุงเทพมหานครเมื่อได้รับข่าวสารแล้วก็ได้ให้พระยาธรรมโยธา และพระยาราชประสิทธิ์นำกองทัพที่ประกอบด้วยกำลังทหาร 6,000
คนจากไชยาข้ามคาบสมุทรมลายูโดยเส้นทางปากพนมไปช่วยเมืองถลางและได้ส่งเจ้าพระยายมราช (น้อย) และพระยาท้ายน้ำ คุมกำลังทหารย 5,000ย คน
มุ่งไปยังเมืองนครศรีธรรมราช โดยได้มีคำสั่งให้เจ้าเมืองนครรวบรวมกำลังทหารอย่างน้อยที่สุด 1 หมื่นคน เพื่อช่วยเมืองถลางย
(ยังไม่จบบทวิเคราะห์)